prometeedebiyat

Aylık Dergi ● Mayıs '93 ● Yıl: 1 ● Sayı : 12 ● 20.000.-TL (KDV dahil)

Bu Sayıda

Diyalektik
Juan Ruiz de Torres.....3

Mümtaz, Suad ve Ötekiler...
Hayati Baki 4

Karanlığın Adamları
Ahmet Mirdoğan 8

Şiirler
Ali Burak..... 10

İlkyaz Töreni
Hüseyin Atabaş..... 13

Anlambilgisi Kavramlarına Ön Giriş
Nizamettin Uğur.....14

Kötü Belle
Fahrettin Koyuncu Nitter..... 16

Troyalı Helena
Beliz Güçbilmez.....17

Güneşe Çevir
Esin Kılıçaslan.....18

Suç
Handan Eylem İmger.....19

Şarkı Söyleyin
Gökhan Tok..... 20

Gece
Nurkan Gökdemir.....21

Günlerin Tozlu Camları
Ramis Dara..... 22

İçine Dolu Yağan Postacı
Bahar Aslan.....25

Sevdaların Külünden
Metin Pütmek.....26

Gecenin Orsasına
Erol Hızarcı.....27

Dışarda Kalan Gökyüzü
Şükran Çaçan.....28

Metal Yorgunluğu
Ayda Erbal 29

Kapak Resmi : Helen Frances Pomphrey

Promete ● **Yazışma Adresi :** P.K. 119 Yenişehir/Ankara ● **Sahibi:** Karşı Basın Yayın Turizm Sanayii Tic.Ltd.Şti. adına, Metin Turan ● **Yazı İşleri Müdürü:** Celal İnal ● **Genel Yayın Yönetmeni:** Cem Savran **Adres :** Meşrutiyet Cad. 17/22 Kızılay/Ankara Tel: 425 39 20 ● **Abone:** 240.000 TL (Yıllık) Metin turan adına 104233 no'lu posta çeki hesabına yatırılmalı ve makbuz fotokopisi yazışma adresimize postalanmalıdır. Yurtdışı: 50 DM (yıllık) ● **İlan Koşulları:** Arka Kapak: 3.000.000 TL iç sayfalar: 2.000.000 TL. Yayın ilanları % 25 indirimlidir. Etiket Yayın ilanı : 200.000 TL Eski sayılar için ederi kadar pul gönderiniz. ● Gönderilen yazıralr yayımlansın, yayımlanmasın geri verilmez. Yanıt isteyenlerin bir mektupluk posta pulu göndermeleri rica ederiz. ● Ofset Hazırlık, Baskı: Karşı Basın Yayın Ltd.Şti., Tel: 425 39 20 Ank.

Felsefeden önce gelen, geleneğin bilgelik adını verdiği şey, felsefenin kendisinden daha yaşamsal önemdedir.(Giorgio Colli; 1975- " Felsefenin Doğuşu" adlı kitabından)

Juan Ruiz de Torres

DİYALEKTİK

"Aynı nehirde yıkananların üzerinden
aynı sular geçmez." (Efesos'lu Heraklitos)"

Karşıtların yüreğinden
-uzlaşmaz ikiliklerin:
gölge / ışık, ıslak / kuru-;
onların bitmeyen çatışmasından,
üstün gelme savaşından
doğar Logos, sonsuz "bir" olan.

Herşey geçer, herşey akar;
gideriz, aymazlıkla dolu,
dünkü "ben"i aktararak
yarının yeni insanına,
algıladığımız bu kaos'ta
yalnız o "bir" olanda var tutarlılık.

Bilge yüreğin canı olan
"ben"in bu arayışında,
değişmez bir içsel ateş
doldurup sarar kaos'u.
Açılır kapanır, iner çıkar:
toplanır büyülü terazide.

Kalıcılık yoktur, herşey geçer
varoluşun kavgasında.
-soğuk / sıcak, ölüm / yaşam,
dinginlik / tedirginlik gibi
bizi sarsan bu ikili oluşumda
varılır evrensel dengeye.

Çeviren : **A. Cengiz Büker**

Mümtaz, Suad ve Ötekiler...

Hayati Baki

1/'karşılıklı konuşma olmayan yerde yaşam da yoktur.'
camus, denemeler

yaz bittiği için mahzun olan salt mümtaz ile nuran değildir, tanpınar'ın huzursuz romanı huzur'da.**'bu yaz bizimdir mümtaz, her deliliği yaparız.'** diyen nuran, aslında yaşamı doyasıya yaşayamamanın tedirginliği içinde, ötekilerin, suad ve fahir'in, ihsan'ın, orhan'ın, yaşar'ın, tevfik bey'in, sabih, ahmet, iclâl ve muazzez'in, fatma'nın, adile hanım'ın, macide'nin, sabiha'nın, emma'nın da sözcüsü gibidir. bu huzursuz insanlar, dar bir zaman diliminin içinden geniş bir zamana, coğrafyası İstanbul olan bir mekân'dan bütün bir türkiye'ye yayılırlar ve hep bir eksikliğin acısını, kanayan hüznünü, iletişimsizliğin sancısını; ezgin, buruk, sevgisiz ve öfke içinde, çıldırı ve intihar gelgitlerinde tıkalı hayatlar'la böler, ufalar ve tüketirler.

huzur'u huzursuz kılan, toplumsal bir betimlemenin eşiğinden sızan kırık bir ışık dalgasında düğümleniyordu aslında. **'sefil, perişan mahalleler, yoksulluk yüzünden bir insan çehresini andıran eski evler arasından geçiyordu. etrafında bir yığın perişan ve hasta yüzlü insan vardı. /herkes neşesizdi. herkes yarını, büyük kıyameti düşünüyordu. ' (s.18).** mümtaz'la birlikte öteki insanları saran savaşın ürkünç yüzü, giderek acılı bir yaşamın kapısını aralıyor, sevinç ve aşka karanlık dehlizler sunuyordu. ve sonra **doğu-batı ikileminde** çatışan bir toplumun huzursuz insanları doğuyordu çıldırı ve intihar başkaldırıları içinde . yeni insan peşindeki suad **'(...)eskinin hiçbir artığını kabul edemez.' (s.84).** yeni insan, derken, sığ düşüncenin, yapay ve içtenliksiz iletişimlerin de altını çizer: **'hepinizin kafasında sevgi, ıstırap diye bir yığın kelime var. kelimelerle yaşıyorsunuz. ben kelimelerin manasını öğrenmek istiyorum.' (s.266).** bu, (garip/ata benzeyen/yamyam/ sadece kaatil, yahut telaşlı kaatil, yani müntehir) insan, **' ben ütopyadan bahsetmiyorum...fakat bakir türküler istiyorum. dünyayı yeni gözle görmek istiyorum. bunu sadece türkiye için istemiyorum,dünya için istiyorum. yeni doğan insanın teganni edilmesini istiyorum.' (s.83-4)** sözleriyle barış ve sevginin savunusunu yapar ötekilere. yani kendisini ata, yamyama benzeten, garip bulan, kaatil olarak niteleyen insanlara. bu çok okuyan, cesur düşünen, (s.200) ne ronsard, ne fuzuli!...(s.82) diyen, ve mümtaz'ın **'asıl güreşeceğimiz ve hiçbir zaman yenemiyeceğimiz.' (s.202)** biçiminde tanımladığı **nihilist insan,** yaşamın kısalığı ve insanların kötülüğü karşısında umutsuz ve hırçındır; ama, o denli de gerçekçidir suad. **'herkes az çok bir ve birkaç insanın yüzünden kötüdür. emin olun buna...her düşüşün altında bir başkası vardır ve herkes kendinin mazarıdır.' (s.261)** der ve onu anlamazlar kuşkusuz; çünkü, ötekiler kelimelerin özleriyle değil, kabuklarıyla konuşmayı yeğlemektedirler. bir özgürlük tutkunu olan suad, sorelci ihsan'a şöyle der. **'sen velilikten bahsediyorsun; benim kahramanım velilik istemiyor. o hürriyet istiyor. onu elde edince de tanrılaşıyor.' (s.262).** özgürlüğün salt bireysel bir istem

olmadığını, toplumsal yanının belki de daha önemli olduğunu vurgulayan suad'ın doğruluk ve toplumsal yapılanmaya değğin düşünceleriyse **'şark hiçbir zaman hür olmamıştır. o daima sıkı kadrolar içinde adeta çabuk anarşist bir fertçilikte kalmıştır. hürriyetten o kadar çabuk vazgeçeriz** ki...' (s.257) biçiminde anlam kazanır. bu umutsuz, uyumsuz ama yaşamdan yana olan insan'ın 'acelesi vardır. 'tükenen, tüketilen hayatlar içinde. **'vakti olmayanlar acele ederler...herkes kendi zamanının şuuriyle doğar. benim işim acele-dir.'** (s.255) der ve intihar eder, mümtaz'ın içinde yaşayarak.

2/ 'bireyin yaşamı, baştan sona kendisini yeniden doğurma sürecinden başka birşey değildir; gerçekten de tam olarak, öldüğümüz zaman doğmamız gerekir; oysa birçok bireyin acıklı alınyazısı doğmadan önce ölmektir.'

fromm, sağlıklı toplum

mümtaz'ın kaçtığı ve sığınmak istediği zaman ve mekân, nostaljik bir büyülenmenin başlangıcından, geleceği suad'la belirlenen bir zamana ve mekâna iğreti bir hayat'ı yakalamakla eşanlamlıdır. çocukluğunu **'babasının hiç anlayamadığı ölümünde biten bir dünya...'** ile biçimleyen mümtaz, gidebileceği bir yer arar. peki o, **'nereye gitmeliydi? vakıa içindeki sefaleti beraberinde taşıdıktan sonra her yer birdi. sonra, bir yere gitmek, insanlara temas etmekti.halbuki mümtaz, insanlardan kaçıyordu. onların anlamamazlığından haraptı.onlar meselesiz yaşıyorlardı.'** (s.282). bir boşluğun içindeydi mümtaz: **genel bir değişme**'nin sancılarını duyumsarken, bireysel dramının da malzemeleri oluşur, üstüste yığılır. ideolojisi kendi toprağında belirsiz ve gelgitli tezatlar içinde gelişir. **'bizim memlekette aranan şey kaybolur. şark oturup beklemenin yeridir. biraz sabırla herşey ayağınıza gelir.'** (s.8.) bu durağan bir doğu'dur; ama, değişen, başka birşey olan doğu'dur da. **'bu eski şark değildi, yeni de değildi. belki iklimini değiştirmiş zamansız hayattı.'**(s. 38). ancak değişen/ değiştirilen doğu safa değildi ve olamazdı. **'fakat şark, hiçbir yerde hatta mezarında bile katıksız olamazdı.'** (s. 42). mümtaz, düşünsel aranışını belli bir **sentez**'e oturtmak savaşımı verirken araya giren zaman ve mekân hep eksikliğini çektiği yaşanmamış çocukluğunun boşluğuyla çatışır. karanlık ve ayna'dadır herşey. o aynaya yansır, oradan uzaklaşır, yiter. **'bu karanlık aynada henüz başlangıçta olan ömrünün dost hayallerini, babasının altında yattığı ağacı, olduğu gibi bıraktığı mesut çocuk saatlerini, han odasında bakir tenine çok derin bir aşı gibi yapışan köylü kızını, büyük siyah gözlerini her an bu uğultulu daveti koşmaya hazır bir ürperme ile arar, sonra onun sadece boşluğun aynası olduğunu görünce yerinden kalkar, kâbuslu bir rüyadan çıkar gibi kayaların dev gölgeleri arasından, her adımda sendeleyerek, solmaya çalışırdı.'** (s. 28). mümtaz'ın tek çıkış yolu ihsan'ın düşünsel öğretisinde umutlu kıvılcımlar, dingin hayatlar muştular gibi görünürken, araya sevgi açlığını aşkla bütünlemeye çalışan nuran girer. ne ki, bu, daha da çatışkılı bir ilişkiyi, düşünsel rahatsızlığı birlikteliğinde oluşturur. hiçbir zaman kendilerinin olmayan bir **yazı yaşayamazlar** ve her türlü **deliliği deneyemezler.** çünkü onların olmayan bir **yaz**'ları ve **hayat**'ları vardır. önceden biçimlenmiş ve seçilmiş bir durum'dur bu. mümtaz için **'hayat, çok defa bir şeye asılmakla kabildir. genç adam bu anda bu mucizeli bağlanışı hiçbir yerde bulamıyordu.'** (s. 205). her çıkmazın ardında mümtaz'ın sığındığı nostalji, bir avunu ve kaçıştı aslında. **'mümtaz, bir**

yaz evvel bu sokaklarda, belki bugünlerden birinde, nuran'la dolaştığını... düşünüyordu.' (s. 17) ve kimileyin kendisiyle konuşuyordu. **'insan denen bu saz parçası.../ve hayat dediğimiz çok ayrı şey...'** (s. 8) mümtaz'ı yaşamın anlamını aramaya yöneltiyordu. **'yavaş yavaş bir düşünceden öbürüne geçerek yürüyordu.** (s. 18). ardından çıldırma aşamasını belirleyen düşünce spazmları geliyordu. **'asıl fenası fikirlerini takipte çektiği güçlüktü. her düşünce biraz ilerleyince azaplı bir rüya halini alıyordu. bugün bile yolda gelirken hiç istemediği, kendi kendine birtakım el hareketleri yaptığının farkında olmuştu.'** (s. 46). bu ayrımsama, varoluşundaki değişmenin bilincine varmadır mümtaz'ı yalnızlık ve çelişilerle dirençli kılan. öylesine ki, mümtaz'ın suad'la tanışmasıyla başlayan hayat ve iletişim dalgalanmaları giderek düşünsel yapılanmasındaki uyumsuzluğu daha da belirgin kılar. onun doğubatı sentezi ardındaki uyum arama savaşımı, ihsan'ın tarih ve düşün telkin'leri mümtaz için **'bir kuyuya düşmüş gibiyim.'** (S. 216) özsaptayımını kaçınılmazlaştırır. geçmişin ardında ve geleceğin peşinde bilincini ve hayatını yorar **'cennet ve cehennemi beraberinde gezdiriyor..'** (s. 56). nuran ile ilişkisinde bile bir aşk aranışından çok birtakım kırıklıkları, hüzünleri, yalnızlıkları paylaşma yatar gibidir. **'(...) benim diyebileceği bir hayatı yoktu. hep tezat halinde ve birbirini kovalayan çehrelerin ikliminde onlarla düşünüyor, onlarla görüp duyuyordu.'** (s. 54). mümtaz'daki kaçınılmaz kültürlenme bile aslında bir yabancılaşmadır. ihsan'ın ona vermeğe çalıştığı batı kültürü, bu yabancılaşmanın bir **'layt motif'i,** kendini yaratmanın, bulmanın bir **'rüya'** sıdır. mümtaz, **baudelaire'**i elinden bırakmaz, giderek onun yanına **mallarmé** ile **nerval** da katılır. ne ki, **'genç adam onları tanıdığı zaman yolunu tayin edebilecek seveceği şeyleri sevebilecek yaştaydı.'** (s. 36). mümtaz'daki bu gecikme hep birtakım eksiklikleri doğurur, yalnızlığın ve korkunun dolaylarında bunalır. **'yalnızlıktan korkuyorum...dedi, yalnızlıktan korkuyorum. aslında yalnızlıktan değil, suad'ın varlığiyle değişen itiyatları arasına girmekten korkuyordu.'** (s. 206). bu korku ve yalnızlık adlandırması bir avunu ve aldanma oyunundan başka birşey değildir mümtaz için. içindeki boşluğu hiçbir şeyle doldurамayan, düşünsel açlıkla dopdolu olan mümtaz'ın hayatı, suad'la karşılaşması ve tanışmasıyla altüst olur. suad'da onda olmayan birşeyler vardır. **'suad'ı gördüm sevindim dedi. hakikatte suad'ı görmekten sevinmemişti; zekâsını, konuşmasını çok beğenirdi. fakat onda kendisini rahatsız eden bilmediği bir taraf vardı.'** (s. 80-1). bu giz/gizem mümtaz'ın olamayacağı, cesaret edemeyeceği, yaşamın anlamını kavrayıp da, onun saçmalığına son veremeyeceği başkaldırı eksikliğidir. oysa suad'daki **nihilist düşünceye,** mümtaz'ın içteniçe sahiplenme isteği **doğulu sabır** ile **bekleyen boyuneğme** bir türlü erişemez. araya nuran'la suad'ın ilişkisi de girince mümtaz daha da tedirgin ve yalnızlık duygusuyla güçsüz/güvensiz bir yitime doğru ilerler. **'okadar ki, nuran yazdığı mektuptan beri onu (suad'ı /hb.) düşünmeden, onu merak etmeden üstüste üç saat vakit geçirmemişti.'** (S. 248). suad'ın intiharından sonraysa, mümtaz, 'sokağa çıkar. her yerde suad'ı görür. kendi kendine, kendi içinde yarattığı suad konuşur.' (S. 350). radyo ikinci paylaşım savaşını duyururken, mümtaz sokaktadır. ruhsal bunalımın doruğundadır. kendini kaybeder, düşer. bu çıldırmanın, suad'la birleşmenin, özdeşleşmenin de başlangıcıdır. mümtaz 'huzur'a erişmiştir.

3/ 'kendi kendisinin tutsağı olun kişi, kendi yıkılışıyla öç alır.'

kundera, gülüşün ve unutuşun kitabı

sevmek denli sevememek de tüketir insanı. nuran'ın sevgisi, hep bocalayan bir sevgidir ve ilişkide olduğu her erkeği yıprattığı denli kendini de yıpratmakta, umutsuzluğa itmekte, kendi tutsağı olmaktadır. suad'ın aşkı karşısında ne denli umarsızsa, mümtaz'la olan ilişkisinde de o denli kararsız ve kadercidir. bunda, geçirdiği olumsuz evliliğin etkileri oldukça büyüktür; ama, sevgiyi yanlış yaşamış, yanlış tanımlamış biri olmanın etkisi de o denli büyüktür. fahir'le olan evliliğinde bu yanlışın ve yanlış adlandırmanın payını belirgin olarak gözlemek olanaklıdır. **'ikisi de birbirini çok sevmişler, fakat vücutça hiç tanımamışlar, fahir sinirli ve bezgin, nuran sadece sabırlı, yanyana, birbirlerine kapalı, fakat gündelik işlerde açık, iki tesadüf mahkûmü gibi yaşamışlardı.** (s. 66). rastlantısal bir tanımanın doğurduğu sevginin yeni sevgi arayışlarıyla geçeceği, ne ki, bu, aşka dönüşünce **'aşk, benim için yeni bir şey değil! bu tecrübeyi ondan o kadar evvel geçirdim ki...'** (s. 102-3) biçiminde bir kaçışa ve aldatmaya yöneleceği açıktır. kendini sevme olayı, **narsisist bir dünüşüm'de** tıkalı kalacaktır hep. böylelikle suad, fahir ve mümtaz, aşkın değişik, ama, hep aynı olumsuz biçimlerini yaşama geçiremeden tükenecekler, nuran ise **'hislerimden ziyade aklımla yaşamak istedim. fakat ne çare, talih istemeyince...'** (s. 99) biçiminde bir sığını bulacak ve gerçekten uzaklaşacaktır. uzak bir aşkın düşleminde **'kader'**, sorunsalın tek çözücüsü gibi görünecektir nuran'a. suad'a karşı olan duygularını biçimlendirmekte güçlük çeken nuran, fahir'in dışında iki kişiye karşı olan sevgisinin sınırlarını çizmekte de edilgindir. ancak, bu tavrının bilincindedir de aynı zamanda. **'ne acayip bir müşterek bağımız var? benim eski arkadaşım ve aşıkım, onun (mümtaz/hb.) akrabası. fakat ne kadar çok içiyor?'** (s. 255) içteniçe suad'a karşı geride kalan aşkını **acıma'ya** dönüştürme eğilimi nuran'ın mutsuz aşklarla başbaşa kalmasının nedenidir. suad'ın intiharından sonra **'ne yapalım mümtaz; kader istemiyor! aramızda bir ölü var. bundan sonra beni bekleme artık! herşey bitmiştir.'** (s. 300)/ **'sana karşı her zamanki gibi dostum. fakat aşktan ve saadetten, evlilikten bahsetme! gördüğüm şey, beni hepsinden iğrendirdi.'** (s. 300) demesi, bir yıkılışın sonucu değil, aslında başlangıcı ve nedenidir. çünkü nuran **'.. kendi fikrinin peşindeydi.'** (s. 97) ve **'nihayet kimseye hesap vermeğe mecbur değil..'dir.** (s. 126). böylece nuran, başlangıca, fahir'e döner. yeniden eskiyi, yıpranmışı, yanlışı yaşamaya. **"hiçbir elbise ve hüviyet değiştirmeğe hevesi yok, hiçbir ümitsizlik içinde değil'dir." ne ki aynalar onu korkutmaktadır."** (s. 116)

kendi tutsaklığını sürekli kaçışlar, sonra dönüşlerle belirleyen fahir, **'hiçbir zaman iradeli bir insan olmamıştı, ne de vaktinde kaçacak kadar akıllı.'** (. 91) kıskanç bir sevgiyi tek sevgi olarak seçen fahir, **'kıskançlık, bir yığın gürültü, vicdan azabı, telaş, hulasa türlü uygunsuzluklar içinde, (...) birdenbire kendisini olduğundan başka görmeğe başlamıştı. sanki bir yarışta imiş gibi, metresinin (emma/hb.) arkasından nefesi tıkana tıkana iki sene koşmuş, yetişip onu geçemediğini görünce bütün dizginlerini teslim etmişti.'** (s. 67) emma ise, tamamen farklı bir yapıdaydı. hesaplı, şeytansıydı hep. **'emma hiçbirşey istemezdi. sadece alırdı. tecrübeli aşk kadını hayatı ona istemeği katiyyen yasak etmişti.' (al, yakala, dört tarafından sar, nefes aldırma. fakat katiyyen isteme..)' bu biricik düsturu idi.' (arkadaşlıkla başla! daima anlayışlı ol! erkeği anladığını hissetsinler.. sonra kanatlarını ger, nefes aldırma.. fakat**

Ahmet Mirdoğan

KARANLIĞIN ADAMLARI

siz orada dururdunuz
güneş giderdi başını alıp
kuşlar çiçekler giderdi
orada dururdunuz

siz orada dururdunuz
çocuklar yeni bir şey öğrenirlerdi
zenciler siyahın suç olmadığını
orada dururdunuz

siz orada dururdunuz
eskirdi bütün peygamberlerin beyazlığı
sakallar çürürdü tel tel
orada dururdunuz

siz orada dururdunuz
yıldızlara değerdi adamlar bir bir
öküzün boynuzundan düşerdi dünya
orada dururdunuz

siz orada dururdunuz
ağaçlar yapraklarını döker filizler sürerdi
bir bir çökerdi darağaçları
orada dururdunuz

nasıl bir yerdi ki anlayamam
yaslanıp kolay yaşamaların karanlığına
orada dururdunuz

istemek, asla..)' (s. 90). fahir, emma'nın kolları arasında çaresizdi. kendini tamamen bırakıyor, iş işten geçtikten sonra da özeleştiri yapabilme yürekliliğini gösterebiliyordu. **'o kadar zayıfım ki, her alçaklığı yapabilirim.'** (s. 90) diyebiliyordu. ardından tıpkı nuran gibi başlangıca, yanlışa dönmek istiyordu. **'ensiz yaşamak çok güç.. ister misin herşeyin üstünden geçelim. kendimize yeni bir hayat yapalım. çocuğumuz etrafında.'** (ss. 197-8). fahir'le nuran'ın bir bakıma ikili bir tutsaklığı seçtikleri, buna hükümlü bulundukları içsel bunalımlarının, çelişkilerinin zamanlarını ve mekânlarını durağanlaştıran bir öz tutukla(n)madır bu.

içedönüklük, kapalı bir ileşitişim

seçimi, sevginin tek boyutlu ve huzursuz kılıcı yanını öne çıkarır olur hep ikincil insanların dünyasında. dar, kapsamsızlıkla örtülü bu hayatlar hep kendilerini tutuklayan kendi yargıçları ve gardiyanları gibidir sanki. insanlara karşı güvensiz olan fatma, kendisine ilişkin ne varsa onu yitirmek korkusu içinde duyumsar kendini. fatma'daki kıskançlık olayı da bir kendini tutuklamadır. güvensizlik, kişilik oluşumundaki eksiklik, babasız büyümenin içedönük kılıcı olumsuzluğu yıkıcıydı fatma için. o, **'mümtaz'la nuran'ın karşı karşıya oturmalarına tahammül edemiyordu.** (s. 195).

öte yandan özgürlüğünü kendi küçük dünyasına, iyimser pırıltılar halinde serpiştirmesini bilen iclâl, insanları seven bir genç kızdır. **'genç kızlık denen mevsimi tabiî yaşayanlardandı. onun bir kedi kadar kanaatkâr hayatı vardı. etrafındakiler birbirine karşı iyi olsunlar yeterdi..'** (s. 65). bu iyicil genç kız realist romancılar gibidir. günlük şeylerin dışında başka şeylerden söz etmez, (s. 98), umutludur. **'küçük, temiz, etrafındaki herşeye vefalı genç kız, hayatını yaşıyordu. önünde sayısız günler vardı ve onları küçük kuklalar gibi ümitleriyle giydiriyordu.'** iclal hodbin, şımarık, zalim ve beyinsiz muazzez'e göre **'küçük dikkatlerin insanı'dır.** günün bilinmeyen ülkeler ve gereksiz havadisler gazetesi olan muazzez, dedikoducu (ss 69) biridir. buna karşın **'bir meyva gibi tatlı ve çekiciydi. onu beğenmek, sevmek, arzu etmek için hiçbir hazırlığa ihtiyaç yoktu. kumral saçların daima değişen, daima dalgalı çevresinden bu yüzü kendine doğru çekmek, bu dişlerin parıltısını öperek, ısırarak kapatmak yetişirdi..' (S. 64) /'bu kendisinde başlar, kendisinde biter'** kızın şehvet dolu devinimi, şuh davranışlarıyla ne denli özgür yaratılışlı ve bu anlamda ne denli **'değişken,** olduğu kuşku götürmüyor.

huzur'daki kadın insanların, nuran dışında huzursuz oldukları söylenemez. belli bir olgunluğa varmış olanlar ise, sözgelimi macide, mutluluk ve iyilik 'timsali'dir sanki. o, **'etrafındaki herşeye kendi içindeki saadet duygusunu geçiren insanlardandı. bu onun cevherinde vardı. güzelliği iyi ahlakı, sakin tabiatı sonradan hissedilirdi.' (s. 34).** macide'nin insanî yönüyle diğerlerinden ayrıldığı en önemli nokta, onun kendini öne çıkarmayan özelliğidir. ufak şeylerle yetinmesi, anne ya da kardeşten de öte ilişkileriyle kendine dingin bir ortam hazırlamaya yetiyordu. kötülükten ötede duruyordu o. **'bu bir anne değildi, bir kardeş de değildi, belki koruyucu bir melekti. varlığı herşeyi değiştiren, eşyayı insana dot eden, günün saatlerine tatlı bir hava geçiren sırlı bir mahlûk.' (s. 34)** gibidir. zamanı, eşya ve bulunduğu mekânı mutluluğa dönüştürmek için küçük, ama, önemli ilişkilerin insanı olmaya adamıştı kendini sanki. kişiliğini **'ikili'** bir bileşimde toparlayan adile hanım'sa, **oyunkurucu** ve **oyunbozucu** bir kimliktedir. bir tarafıyla iyilik düşünücü, diğer yönüyle kötülük yaratıcı ve doğurucudur. **'(...) başlıyan bir dostluğu, onun aşka doğru yürüyüşünü adım adım seyretmeğe, iki tarafın biricik mahrem-i esrarı sıfatiyle bütün küçük sırları dinlemeğe, anlaşmazlıkları halletmeğe bayılırdı. iş büyüyüp de alaka ciddileşti mi? iki tarafı birbirinden uzaklaştırmak için elinden gelen gayreti sarfederdi ve bu gayret şöyle on, oniki yıllık bir tecrübeye dayandığı için, çok defa muvaffak da olurdu. şurası muhakkak ki, adile hanımın birleştirici tarafı kadar, yangın söndürücü tarafı da vardı.' (s. 75-6).** adile hanım'ın hastalıklı yanını bastırması bir tür özeleştiri olarak ortaya çıkar ve kötücüllüğünü örtmeye, 'telafi' etmeye doğru yönelir. **'adile hanım da herkes kadar hata işler, fakat bir meziyeti**

ESKİZ

Aslı için

soluk gül rengindedir
bu şiir
hem ilk şiiridir gecenin
hem soluk gül rengi akşamları
tanıyan
küçük bir kadın için yazılmıştır.

Kien denli kör olmasa da
sever yine kitaplarını
karanfil kokusunu
kollarımda uyumayı sever
tanır soluk gül rengini
sever aydınlığı

gecenin ilk şiiri
çaktırmaz hiç

ŞİMDİ

nesneler
nesnelerin adı
ıhlamur kokuyor yol
adaçayı ya
da gözleri kamaşan yarasa

zaman öyle yalan ki burada

RESİM

I/

gerçekle kendimiz arasında
griden maviye doğru
süzülüyor
günlerin gündüzü

demleniyor bir yaprağın özsuyunda
oylumuyla çelişiyor gökyüzü

II/

bir köşeden diğerine dokun
hiçbir açıyla kesişmeyen
çapraz çizgilerini çiz
ışığın solak gölgesini resimle

SARABANDE

ağır
balmumu yanarken
sesten de ağır
gecenin dumansız kavuştağı
yıldızdan yoksunluğu lâvtanın

bükülüyor ateşin kancaları
son vuruşun belirdiği yerde

vardır. hatasını anlayınca tashih etmekten çekinmez. (s. 76)

4/ 'asyan'ın zorba idareleri yeni bir insan yaratma ve tarih öncesi sonunu bekleme içermezdi.'
aron, demokrasi ve totalitarizm.

bir ayağı sakat, çiçek bozuğu, gözlerinin içi gülen bir adam'dır (s. 33) ihsan. bu yanıyla ne denli **ahmet celal**'e **yaban**'ın eksen insanına benzer. hayır, salt bu sakat yönüyle değil benzemesi ihsan'ın ahmet celal'e. aydın oluşuyla da benzer ona. üniversite'de hoca olan ihsan, büyük bir türk tarihi yazmak ve onda kendi özel bakış açısı ve yorumuyla **'içtimaî doktrinini toplamak'** amacındadır. (s. 35) bu, yaratıcı tarafı tarihe ve iktisada doğru

yönelen insanın (s. 36) doğu ve batı'nın bir bileşimini yapmak istemesi, gençliğinde **'frenkleri'** çok iyi okumuş/bilmiş olmasından çok, (s. 36) bulunduğu toplumun yapısından rahatsız olmasına yaslanır. ancak, bu rahatsızlık, çok özneldir ve varmak istediği **"sentezci"** görüşün bir yansımasıdır aslında: çünkü, dünya görüşü yereldir ve bu görüş, kendi tıkanıklığını kendi içinde barındırarak sadece **"sözel"** olma durumunun gösterilmesi olur. aydın-halk kopukluğunu çok iyi ayrımsayan ihsan, **'ben içinde yoğrulduğumuz tekneden işe başlamak istiyorum. ben türkiye'yim. türkiye benim adesem, ölçüm ve realitemdir. kâinata, insana, herşeye oradan, onun arasından bakmak isterim. '(s. 231) / 'ben milliyetçiyim, bir mefhuma çok yakın bir realitenin adamıyım. fakat bu demek değildir ki, halka yabancıyım, bilakis onun emrindeyim.' (S. 231)** ihsan, bu düşünüş yoluyla **'halkımıza ve hayatımıza ne kadar yaklaşırsak o kadar mesut olacağız.' (S. 275)** der. ihsan, kendi hayatını, aydınların hayatını rahatsız eden soruna da parmak basıyor, bu sözleriyle. geleneksel toplum yapısının işlemeyen, bozuk ve çürüyen yanlarını görüyor, yeni bir toplum oluşumunda aydınları halka ve hayata yaklaştırmaya çalışıyordu. bu, ziya gökalp'in 'halka inmek/halka doğru' savlarını çağrıştırdığı gibi, yahya kemal'i de anımsatır bize. bir bakıma yahya kemal'dir ihsan, huzur'da çezilen yaşamıyla. **a. sorel**'ci bir ulusçuluk ve doğu'nun mistik yapısından uzak (!) bir aydınlanma'nın (!) içindedir. aslında ihsan, kendisi olmayan, tanpınar'ın olmasını istediği ve böylelikle dışardan itilen hep belli bir yörüngeye çekilmek istenen, yapay bir kişilikle, duragan bir kimlikle çıkar(ılır) karşımıza. eksen ihsan mümtaz'ı yönlendirme uğraşındaki insan, kendisinin iyi anlaşılması gerektiği üzerinde durur ve **'mistik olmuyorum, belki bir aydınlığa, realitenin kendisi olan bir düşünceye bağlanıyorum. kendimizi tanımamızı ve sevmemizi istiyorum. ancak bu suretle insanı bulabiliriz. kendimiz olabiliriz.' (s. 222)** biçiminde bir savunma gereğini de duyumsar; çünkü, değişik görüş ve düşüncede, değişik yaşama biçimleri içnide bunalan insanların arasındadır.

74 yaşına karşın, her akşam içen, genç ve güzel kadınlardan hoşlanan ve **çok efendice bir epikürcülüğü** olan ve **'bana benzemeyin.. ben iki yol arasında kalmış bir ansanım.' (s. 181) diyen bir tevfik bey,** ki bu tevfik bey, huzur'daki insanların kimine göre, karısına, hayatında hiçbir zulmü esirgememiş bir ifrit, kimilerine göreyse, bir dedikodu mağrurundan başka bir şey değildir. gerçekteyse, kıskanç, alıngan, kibirli, yaptığı iyilikleri bin misliyle ödetmek için fedakâr ve mütehammil karısını bir gün bile sevmeyen..(s. 181) biridir. tevfik bey'in yanıbaşında genç bir aydın olan **'daha ziyade ikinci meşrutiyetti. onun huzursuzlukları ile doluydu. garip idealizmleri, küçük aşağılık duyguları ve onların yerini bir dalganın yerini bir başkasının alışı gibi dolduran silkilişleri, hulasa en coşkun heyecanla hiç kımıldamaya imkân bırakmayacak bir yeis arasında gidiş gelişleri..' (s. 143)** biri vardır: yaşar bey. öyle ki, bu ikinci meşrutiyet tipi genellemesiyle yaşar'ın bocalayışları, kararsızlıkları, huzursuzluğunun temel kaynağı **ideolojik/siyasal yörüngeye** indirgenerek yansıtılmak istenir. bu, yaşar'ın ideolojik/siyasal kimlikteki huzursuzluğunun kaynağı değildir kuşkusuz. nuran'a olan aşkı, onu, mümtaz'dan kıskanması (s. 95) da gözardı edilemez. huzur'da bir de **sabih**'in eklektik, oportünist, pragmatist kimliği, belirli bir dönemin aydın durumunun göstergesi olur. yeni bir insan, yeni bir toplum yaratma savaşımındaki türkiye ilk yıllarının insanıdır, bu. pek çarpıcı ve çoğul olmasa da sabih'te bu oluşumu kavrarız. **'insanlar zalimdi. hayat, tahammül edilmez birşeydi; havuç yemekle, acıkmış**

bir örümcek gibi kendi bacaklarından birini yemek arasında ne fark vardı.' (s. 77) sabih için. fakat, sabih'in eklektik ve oportünist öfkesini dizginleyebilmesi ve sonra bunu **avını gözüne kestirdikten sonra onu şaşırtmak için siner, bir köşeye çekilir, ona bütün serbestisini verir, sonra... birdenbire hücum' etmesi** (s. 131) ile değişime uğratmasıyla ayrımlaşır. bu değişim, düşünsel alanda daha bir oportünistçedir. **'sabih'in fikri olmasına lüzum yoktur, çünkü gazete vardır. her cinsten gazete onun hem okyanusu, hem gemisi, hem pusulası ve kaptanıdır. onun için bazı mizaç değişiklikleri hariç, o gün okuduğu gazete ile beraber tabedilmeşe benzer. fakat konuştukça çağrılar çoğaldığı ve hatıralar derinleşmeğe başladığı için sonuna doğru 4-5 fikrin adamı olduğu da vakidir. (...) başta demokrattı, sonra çok ateşli bir ihtilâlcı oldu. ondan sonra bitmez tükenmez bir insanlık sevgisine daldı. sonra nizam ve intizam lüzumuna.'** (S. 132). sabih'teki bu gelgitler, bu ani değişimler çalkantılı dönemlerdeki insan, daha doğrusu aydın, tavrının yansımasıdır bir bakıma. sevgi eksikliği, yaşama umutsuzluğu ve doyumsuzluğuyla atbaşı giden insanların dünyası **şizofren genç aydınlar** yaratılmasında önemli ölçüde rol oynuyor. nereye yaslanacağını, neyi seveceğini, kiminle neyin iletişimini kuracağını toparlayamayan aydın insanlar, sakin bir yaratılıştan, kaçışa, kendini ve başkalarını kabahatli bulmaya yönelimde umar ararlar. **ahmet,** böyle bir aydın insandır. **'daima köşesinde, daima evi yadırgar (...) gözlerine yaş birikir.'** (s. 11) toplumsal düzeni tıkanıklığı içinde, bireysel yaşamın bir tür dışlanışa gebe kalışı kaçınılmazlaşıyor böylelikle. kimileyin iç dünyalarının kimileyin de dış dünyanın çevriminde bunalan aydın insanlar, giderek yalnızlaşan, iletimsiz, kopuk ve huzursuz hayatların kuklaları'nı oynamak görevini üstleniyorlar denebilir huzur'da.

5/ 'insanın içinde yaşadığı ve kendisinden de önce varolan bir toplumda maddi eşitsizliğin sürmesi halinde insan özgür doğamayacağı için, sahici özgür sıfatını da kazanamayacaktır.'

b. suçkov, gerçekçiliğin tarihi

ihsan (ss. 7-65), nuran (ss. 66-212), suad (s. 213-306) ve mümtaz (ss. 307-356) bölümlerinden oluşan **tanpınar'ın huzur** romanında insanlar, hem kendi iç zamanlarının hem de dış zamanların çevriminde bulurlar kendilerini. eski, çürüyen bir toplum öncesi ve bu toplum öncesini yeniye aktarırken karşılaşılan sorunların çözümlenmesi, belli bir uğraşı, bu uğraş dolayımında da **düşünsel/yaşamsal** sorumluluğu bir **önkoşul** olarak kaçınılmaz kılacaktır. huzur'daki asıl çatışma asıl huzursuzluk da burada kendini gösteriyor. yenilenen bir toplum var ortada ya da yenilenmek istenen toplumun devraldığı oldukça ağır bir kalıt. doğaldır, insan, özellikle aydın insan, eşitsiz koşulların içinde özgür olmayı isteyecektir. ne ki, bu, öyle istendiğinde elde edilebilecek bir **'mal'** değil, adı üstünde **özgürlük**'tür. mevcut koşullar yeni bir bileşim'e her zaman olanak tanımayabilir huzur'da olduğu gibi. o zaman insanlararası iletişim sağlıklı bir yol bulamayacaktır kendine. böylece çözümsüzlükle sonuçlanan dış gerçeklik, gelip, bireysel gerçekliğin sesini kendi içine akıtarak ara sokaklarda, geride bıraktığı başka seslerin ve çığlıkların selinde boğulacaktır. mümtaz, suad'ın intiharını taşır bilincinde. beynine kazınan bu umutsuzluk, çözümsüzlüğün de kendisidir. mümtaz'ın kendi kendine konuşması, kendi içinde yarattığı suad'ın konuşmasıdır: huzur, huzursuzluğudur adıdır, çünkü.

---

sayfa alıntıları, tercüman 1001 temel eser basımından alınmıştır. (hb)

Hüseyin Atabaş

İLKYAZ TÖRENİ

Özlemler biriktiriyorum nicedir
yüzümü çevirip içtenliğin eski güneşlerine,
Eros'un bağbozumu sofrasında yüreğim.
Ah, böyle bir anda karıma inat
cenazeme gelse sevdiğim bütün kadınlar;
gözleri cıvıl cıvıl kuş seslerinden
çocuklar avluyu doldursa bana inat!..
Bir buluşma-buluşmama ikircimi içinde
üstelik herkes kendini arıyor olabilir
"sen arama, ben buldum" teranesiyle.

Uykulara dalınınca bütün bir kış
ne bir ışık belirdi sabahlar üzre,
ne bir sevgi, ne bir aşk;
belli, yaşam bir yalnızlıksa suç kimde!...
Ve dağlar duysa da, duymasa da
delik delik deler geceleri
şairin kendini kanırtan sesi.
Sesler içnide suskun
yoksunluğun homurtusu posta trenleri
o sıra geçiyor olabilir bizim köyden.

Bir de cemre düşmeye görsün sevdalara
erkenci horoz olmaya yekinir de kalemim:
- Yaz, der, yaz;
bir daha bulamayabilirsin bu töreni.
Eskiden böyle düşünmezdi doğrusu
belleğim yanıltmıyorsa beni.
İmgelere nereden bulaştı bu hüzün peki,
bu geçmiş özlemi yüreklere, nereden?
Şair, hangi iklimin hükmünde olursam ol,
başladığın eylemi sürdürmelisin!...

ANLAMBİLGİSİ KAVRAMLARINA ÖN GİRİŞ

Nizamettin Uğur

"Sözcüğün anlam çerçevesi" ya da "sözcüğün anlam açılımı" kavramlarına ilişkin kuramsal araştırma ve tartışma, ülkemizde hemen hemen hiç yoktur. Daha da ötesinde, bu adlandırmaların önemi yeterince anlaşılamamıştır ve bilinmemektedir. Kapsam bakımından birbirinden pek de farklı olmayan bu terimlerden birincisini Doğan Aksan kullanmaktadır[1]; ikincisini ise, kavramın işlevselliğini daha iyi verebileceğini düşünerek biz önermiş ve kullanıma sokmuştuk.[2]

"Anlam"a ilişkin araştırma ve tartışmalarının yetersizliği, "çerçeve" ya da "açılım"ın kapsamına giren kavramların tanımlandırılma ve terimleştirilme çalışmalarında zorunluluğun kendini dayatamamasının nedeni olmuştur. Her şeye karşın, kimi kavramlar, yolu izi hâlâ belirsiz anlambilgisi serüveninin çekim alanında yer almaya başlamıştır.Bunların çoğu çeviri yoluyla Türkçeye kazandırılmış ve belki de bunun doğal sonucu olarak kendi karşıtbütünselliği içinde ele alınamamıştır. "Gerçek anlam", "başat anlam", "temel anlam", "düzanlam", "yananlam", "değişmece (=mecaz) anlam"...kavramları, tanımlarında birleşilemeyen, belirsiz kullanımları da yaygınlaşmış kavramlardır sözgelimi.

Ülkemizde, ilk başlarda, "gerçek anlam-değişmece anlam" eksenine göre tanımlamalara ve örneklemelere gidilmişti. Sonraları unutulmuş da olunsa, bunların alt bölümlerini oldukça doğru verenler bile çıkmıştır[3]. Bir süredir, bu terimlerin yerine başka terimler tercih edilmeye başlandı. Sözgelimi Doğan Aksan "temel anlam-yananlam" eksenine göre yazarken, çeviri kitaplarda ve Batılı kaynakların yerli yazımlarında "düzanlam-yananlam" terimleri benimsenmiştir[4]. Önceki terimler dilbilim kitaplarında hiç yer almaz oldu artık. "Gerçek anlam" kavramı kullanımdan tümüyle düşürüldüğü için, kimi sözcüklerde varlığını sürdüren "değişmece anlam"[5], kendi karşıtbütünüyle bulaşamayınca boşluğa düşmüş oldu böylece[6].

Yazımızın girişindeki terimlere dönelim yine: Nedir "sözcüğün anlam çerçevesi" ya da "açılımı"? Bir gösterge olarak sözcüğün tek başına ele alındığında düşündürdüğü kavramsal anlamlarla; tamlama, deyim, dize ve tümce içinde başka sözcüklerin yerine geçerek üstlendiği anlamlar bütünüdür sözü edilen. Bu "bütün"ün sınırları nasıl çizilmelidir öyleyse? Doğan Aksan, şöyle veriyor bunu:[7]

Sözcüğün Anlam Çerçevesi

Temel anlam,
Yan anlamlar,
(a) Somuta eklenen yeni somut kavramlar,
(b) Somuta eklenen yeni soyut kavramlar (somutlaştırma ürünleri),
(c) Soyuta eklenen yeni soyut kavramlar,
Tasarımlar,
(a) Genel,
(b) Özel,
Duygu değeri.

Doğan Aksan, Durgun Anlambilimi Bölümü'nün "Anlam Anlayışımız" alt başlığında bu çerçeveyi açarken; "benzetme", "ad aktarması", "çokanlamlılık", "eşanlamlılık", "eşadlılık", "tasarımlar", "yerlileşme", "bağlam", "bağdaştırma" kavramlarını da açıklamıştır. Aksan, yapıtında değişmece terimini (başlığını) kullanmamış, değişmecelerin neler olduğundan ve bunların bu çerçevede yer alıp almadığından söz etmemiştir. Böyle olunca da, "çerçeve"nin,neleri çerçevelediği, bizce, belirsiz kalmıştır.

Bizim, "Sözcüğün Anlam Açılımı" "çerçevemiz", çizem (= şema) olarak:

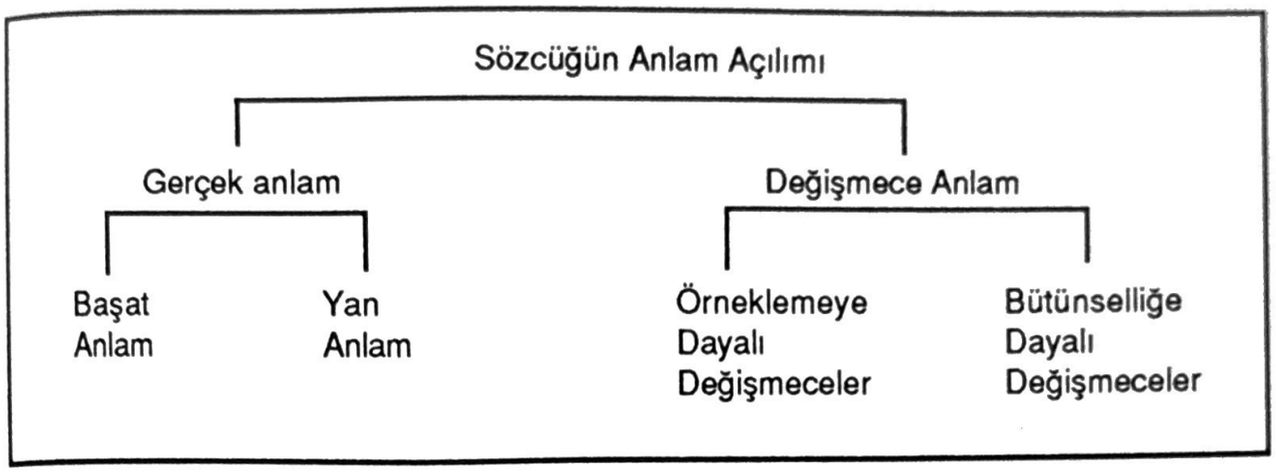

biçimindedir. Çizem, konu başlıklarına çevrildiğinde ise:

Sözcüğün Anlam Açılımı

I. Gösterge ve Anlatım
II. Çokanlamlılık
III. Değişmeceler
   1. Örneklemeye Yönelik Değişmeceler
   2. Bütünselliğe Dayalı Değişmeceler

biçiminde verilmiştir (Alt başlıklar, konunun özgünlüğü nedeniyle atlanmıştır). Bu "açılım", "anlambilgisi"nin ilk bölümü olarak düşünülmüştür. Diğer üç bölümdeki kavramlar, farklı anlam ilişkilerine ilişkindir ama sonuçta her kavram, yukarıdaki çizem içindeki ilişkilerden birine özgüdür. "Açılım" terimi, sözcüğün, ilk (konuluş) anlamıyla birlikte dil alanına girmesiyle başlayan serüvenini dile getirmektedir.

Tüm bunların örneklerle açıklanması,kuşkusuz kitap boyutunu bulur. Burada kimi saptayımlarda bulunmakla yetiniyorum şimdilik.

---

1. Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil 3, Ankara 1982, s.182.
2. Murat İsmet TUNÇER-Nizamettin UĞUR, Türkçe Kavrayım Gücü 1, Ankara 1988, s.3.
3. İsmail Habib SEVÜK, Edebiyat Bilgileri, 1942.
4. Sözgelimi Fatma ERKMAN (AKERSON), Göstergebilime Giriş, İstanbul. 1987; Anlam-Çeviri-Karşılaştırma, İstanbul 1991 gibi çalışmalar.

Fahrettin Koyuncu Nitter

KÖTÜ BELLE

beni kötü belle
sözümü tutamadım
karanfil kokulu yaşamaklar demiştim
gökkuşağı bizim olacaktı
mavisi kardeş payı
daha neler demiştim
güzel kentler güzel evler
dahası
güzelim dünyalar yeniden

beni kötü belle

yılgılara tutsağım şimdi
kaçmalara bağımlı

adları neydi dostların
nerede gürlemiştik
biz bu günleri inan

---

5. Yusuf ÇOTUKSÖKEN'in Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü (İstanbul 1992) ve Nurettin KOÇ'un, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü (İstanbul 1992) çalışmalarında "temel anlam", "yan anlam", "değişmece"; Prof. Dr. Berke VARDAR'ın yönetimindeki Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü (İstanbul 1988) çalışmasında "düzanlam", "yananlam", "değişmece"; Emir ÖZDEMİR'in Edebiyat Bilgileri Sözlüğü (İstanbul 1990) çalışmasında ise "anlam" başlamı (=maddesi) içinde "ilk", "temel", "düzanlam", "yananlam" terimlerine ve ayrıca "mecaz (=değişmece)", "geçer anlam" başlamlarına yer verilmiştir. "Gerçek anlam" başlamı hiç birinde yer almamış; ancak yukarıdaki son iki sözlükle, bu terim, "değişmece"yi açıklarken kullanılmıştır.

Kavramların tartışılması ve dolayısıyla açılımı yapılmayınca, sözlük çalışması yapanların, yazı ve kitap yokluğunun yol açtığı boşlukları doldurması ve sorunları aşması, kuşkusuz beklemez.

6. Tanımlarda ve terimlerde oturmamışlıktan kaynaklanan kargaşanın ve gelenek yokluğunun yol açtığı kimi sorunlar için şu yazıya bakılabilir: Nizamettin Uğur, Benzetme, Eğretileme, Değişmece ve İmge Nedir? Promete Dergisi, Şubat 1993, Sayı:9.

7. D.AKSAN, a.g.y., s.182.

TROYALI HELENA

Beliz Güçbilmez

"Benim öyküm de yeryüzünde yazılmış ve yazılacak bütün öyküler gibi ortasından başlıyor. Yıllardır bir bilim adamının aklıyla, bir şairin yüreği arasında durup, ölüm kadar güzel yüzünüzle bana taşıyacağınız o gri aşkı bekledim. Geleceğinizi biliyordum. Görülmüş ve düşünülmüş bütün gri tonlarını gözlerinizde değil bakışlarınızda taşıyarak kırılgan ve yorgun adımlarınızla bana doğru yürüyeceğinizi. Sonra...

Sonsuzluk... Oysa, sadece birkaç saniyedir soğuk suların içindeyim. **"Zamanın sürüklediği eylemsiz birey"**den, **"nehirin sürüklediği eylemli birey"**e dönüşüyorum usul usul. Kollarıma ve bacaklarıma çaba göstermemelerini önerebilirim aslında. Yapmıyorum. **"Yanlış bilinç"**ten, **"doğru bilinç"**e akıyorum. Bacağım sızlıyor. Bir yere mi çarptım? Yanıtını bilmediğime göre hiç bitmeyecek sandığım, donmuş susku ve çılığın içinde, bilincimi yitirmiş olmalıyım. Bir kez de olsa, zamanı yenebileceğimi düşündüm; çocuk yüreğim ve ilkel aklımla; oysa, anları, anılara dönüştürme ustası, yerle bir etti beni yine, bölüp parçaladı, her parçamdan ayrı bir ben yarattı. Öyle ki, yaşamımın en önemli en **"canalıcı"** anı, şimdiden di'li geçmiş...

Sesler, milyonlarca benzerini içinde taşıyarak akıyor cadde boyunca. Caddenin sokaklarla kesiştiği yerlerde en bildik karşılaşmalar tüketiliyor şaşırmış gibi yapılarak. Kuzguni bulutlar, kaldırıma değiyor; yaşamın bir başka yerde olduğu düşüncesinin, zehirli tohumunu bilinçlere bırakıp geçiyor. Sarmaşıklar büyüyor balkonlarda, duvarlara sarılıyor.

Islak yüzlü bir adam, adımları tempolu. Bir ona sunuyor kendini cadde ve yalnız onun yürüdüğü yöne doğru uzuyor. Notasız bir müzik düşlemeyi deniyor şimdi. Sözsüz bir konuşmayı arıyor bütün gücüyle. Suskusu büyümeksizin derinleşiyor. Bir çocuk, balonunu kaçırıyor elinden ve hiç ağlamıyor.

"... bana doğru yürüyeceğinizi. Sonra, "İşte geldim" demeyeceğinizi, birbirimize hiç dokunmadan kıyıdaki banka kadar yürüyeceğimizi biliyordum. Aşk rastlantısal değildir. İşte, ben, bunca zamandır bu köşede beklemeseydim; ama, her gün, ille de her yağmurlu gün beklemeseydim; geleceğinizden bu denli emin olmasaydım; bizi hangi "büyük rastlantı" biraraya getirebilirdi? Ben, bir bilge sabrıyla ikimiz adına bütün noktaları yerleştirdim aramızdaki uzaklığa. Sizin yapacağınız tek şey, noktaları birleştirmekti.

Ve kırık burunlu Helena... Islandıkça dibe çekiyorsun beni; oysa, aylarca bir sana doğru yüzmüştüm; bir seni görüp, seni dinlemiştim. Hayır, sana âşık değildim! Seni sevmedim; kendimden ötürü; yine de, kollarımın arasında tuttuğum ve hiç pazara çıkmamış ve susmayı bilen ve ölümsüz olandın. Anla beni Helena! Seni arkamda bırakamazdım. Öyle mükemmeldin ki, seni yaşatamazdım.

İlk ne zaman gördüm gözlerindeki cinnete batık korkuyu! Duvardaki gölgen büyümüş, kocamanlaşmıştı. Karanlık, koyu gece tül perdeleri geri püskürtüyordu. Sinekler, konup kalkıyordu beyaz, geniş alnına. Sineğin biri geldi, gözbebeğinde durdu. O an gördüm biliyorum: Bir çocuğun gözleriydin.

Tutku: Özne olma savaşının asil tutsağı. Yüzyıllardır emrinde olduklarını özneye, yöneldiklerini nesneye dönüştüren tutku.

İnsanlar, birbirlerine çarpmadıkça bir kalabalığın içinde olduklarının ayrımına varmaksızın, yürüyorlar. Hep aynı bıktırıcı alışkanlıkla yaşamalarını sağlayan güç, belki de, çarpışmanın neden olduğu o kısacık duraklama ve şaşkınlığın, anlık ve uçucu bilincinde gizlidir; eğer, böyleyse, bir büyük insanlık sorusu daha yanıtlanmış oldu.

Yanından geçip gidenlerin arasında her-

Esin Kılıçarslan

GÜNEŞE ÇEVİR

Çevir başını çiçek, güneşe çevir.
Tomurcuk açsın dallarında,
Bahar koksun odamda.
Yeşillensin dalların.
Bakarsan güneşe, herkes sevinecek
Döndür başını, döndür be çiçek
Elbet, güzel günler gelecek.
Çocuklar da oynayıp, gülecek
Bir selam gönder güneşe
Çevir başını, çevir be çiçek.

hangi birine takılıyor gözleri. Başı, omuzlarının arasına saklı, kalabalığa uygun adımlarla yürüyen ve tüm kamuoyu araştırmalarının değişmez **"sokaktaki adam"**ını durdurup, sarsma isteğini bastırmaya çalışırken, ellerinin arasında insan sıcaklığı... **"Milyonlarca insanın, sorulara yer bırakmayacak denli ölümcül bir kesinlikle yaşamalarını sağlayan o en büyük ve en yıkılmaz inançların içinde nasıl da başedilmez inançsızlıkların saklı olduğunu göremedikten sonra, bizi doğaya egemen kılan aklın, ille de biz insanlarda olmasının ne anlamı kalıyor?"** Sokaktaki Adam'ın başı, biraz daha gömülüyor omuzlarının arasına. Bir tek sözcük algılayamadığ için şaşkın; yanıt vermek zorunda olmadığını sezdiği ve rahatladığı için köylü; sokaklarda kimsenin boğazına sarılıp, **"anlamsız"** sorular sormadığı için mutlu ve bunların tümünü birden duyumsadığı için bir budala olarak, büyük ve hızlı adımlarla uzaklaşıyor.

"Daha önce de cehennemle ilişkim oldu. Bir zamanlar yalnız okunmuş kitaplar alırdım; başkalarının soluğunu duymak için. Onların, altını çizdiği satırları kendimden saklanarak okurdum. Bakmamak bile elimden gelmiyordu ve öncelikle bu satırları okumak yazgının kendisiydi. En çok belirlenmişliğimden utandım gizli gizli. Oturup bütün satırlarının altını çizdiğim kitapları, evlerin posta kutularına bıraktım günün en erken saatlerinde.

İşte görüyorsun, yine de herkes gibiyim. En sıkı bastığı yerde sendeleyen insan..."

Ne çok severdik birlikte yalnız olmayı. Karşılıklı susmayı. Yine de bazen sana tarihini anlatırdım. Tanıdığın tek ses benimkiydi. Odanın neresine gitsem gözlerin beni izler gibiydi.

Boynumdaki ip, ağırlığınca kesiyor soluğumu. Ey güzeller güzel Troyalı Helena! Kimin aklına gelirdi? İkimiz.. Böyle boyunlarımız birbirine bağlı. Bu senin ikinci ölümün. Bense ilk kez ölüyorum.

Son haftayı anımsıyor musun? Seni eve getirmiştim. Konyak içiyorduk. Sokak lambası yanınca yüzün aydınlanmıştı. Sineklerden biri..

Gözbebeklerine gelip çöreklenmişti soluk soluğa bir adam. Kırıp yeniden yaptım gözlerini defalarca. Hırıltılar, daha beter büyüdü; yankılandı salonun duvarlarında...

Artık, soluk alamıyorum. Oyulmuş gözlerine dolan suları gözyaşı sanıyorum.

Uzaktaki bir vapur, kıyıya yanaştığını duyuruyor canhıraş çığlıklarla. Adam, hiç farkına varmadan iskeleye doğru yürüyor. *"Tabii ya, üstünde solgun bir hırka vardır, yorgun argın işten dönüyordur. Beni böyle birdenbire karşısında görünce kimbilir nasıl sevinecek?"*

Yoğun bir insan uğultusuyla boşalmaya başlayan vapura el sallıyor: Islak avucunda dalgın bir gülümseme...

"Bizi bulduklarında, hangimizin cellat, hangimizin kurban olduğunu anlamaya çalışacaklar." diyorum. Gülüşüyoruz. Gülerken sular doluyor ağzımıza. Başını göğsüme yaslıyor. Sonsuzluk...

SUÇ

Handan Eylem İnger

Bütün beynini, omuriliğini ve ellerini zorluyor; ama, yine de olmuyordu. Buradan bir an önce uzaklaşmalıydı. Yerde bir ceset yatıyordu ve o hâlâ oradaydı. Birazdan insanlar gelebilirdi. Sonunda bacaklarını zorlamayı akıl etti ve koştu. Durduğunda nefes nefeseydi; ama, geç kalmıştı. Onu görmüşler, hatta bununla yetinmeyip peşinden koşmaya da başlamışlardı. Yine aynı şeye takıldı. Bütün beynini, omuriliğini ve ellerini zorluyor; ama, koşamıyordu. Biraz önce koşması için neresini zorladığını hatırlamıyor; sesler, gittikçe yaklaşıyor ve yakalanması an haline geliyordu. Ayaklarını zorlaması, koşması ve diğer insanların belirmesi bir oldu. Bunu bir daha unutmamalıydı. Bir saat saçma sapan yerleriyle uğraşarak zaman kaybetmiş ve işte, insanlar, ona yetişmişti. Var gücüyle koşuyor, nefes almaktan bile korkuyordu; çünkü, kafası iyice karışmıştı. Durduktan sonra tekrar koşabilmek için neresini zorlayacağını artık kesinlikle hatırlamıyordu. Biraz daha koşarsa, koşarak ölen ilk insan olabilirdi; ama, bu saçmaydı. Zaten ölüydü, tekrar nasıl ölebilirdi? Ciğerlerine ve nefesine bakılırsa bu, pekala mümkündü. Durdu. Sesler çok yakındaydı. Gözünün önünde hep o ceset vardı. Sesler beynini kemiriyor, tekrar koşmak için zorlayacak bir şey bulamıyordu. Zorla olmuyordu.

Döndü ve peşindekilerden biriyle önce burun buruna sonra göz göze geldi. Yakalanmıştı işte. O gözlere yalvararak baktı. Gitmek istemediğini, tekrar bir vücuda hapsolmaya artık dayanamayacağını anlattı. Ona, sanki anlıyor gibi bakmaya başladıkları bir sırada, onları kaybetti. Şimdi, ona bakan o kadar çok göz vardı ki, onları, onu anlayanları bir türlü bulamıyordu. Bir suçluymuş gibi götürülürken bile ısrarla o gözleri arıyordu. Ayağı takıldı, yere baktı ve onları gördü. Biraz önce onu anlayan gözlerin sahibi olan adamdı bu. Koca bir kamyonun altında duruyordu. Ölmüştü. Onun için anlamış olmalıydı. Uzaklardan sanki onun ayak seslerini duyar gibiydi. Kaçıyordu; ama, onun da peşine çoktan takılmışlardı. Tüm bunları düşünürken kendini yine o cesedin yanında buluverdi. Sürükleyerek getirmişlerdi onu buraya. Şimdi herkes ona bakıyordu. Bakışlar iyice ısrarlı hale geldiğinde çaresiz yerdeki parçasıyla bütünleşmesi gerektiğini anladı. Israrlı bakışların sahiplerinden çoğu, orayı terk etmeye başlamışlardı bile. Yine de hâlâ ona bakan bir düzine göz vardı. İstemeyerek yere eğildi. Acaba ruhunu bu kez hangi bedene verecekti?

Kendine geldiğinde bir kadının kucağındaydı. Önce oraya nasıl sığdığını düşündü. Herşeyi anlatmak, olanı biteni söylemek istiyordu; ama, ağzını açtığında sadece ağlayabildiğini fark etti. Hem bir bebek olarak kimse ona inanmazdı. Bu kadarını düşünmek bile onu yormuş, minicik beynine ağır gelmişti. Yeni annesinin gözlerine baktı. 416 yaşında bir bebek olamayacak kadar yaşlı, ama, yeni bedenine göre tüm bunları düşünemeyecek kadar bebekti. Yavaş yavaş herşeyi unutarak derin bir uykuya daldı. Uyandığındaysa hatırlayabildiği tek şey, koşmaktı. Sanki bir şey bacaklarını zorluyordu; ama, bunun için tam dokuz ay beklemesi gerekecekti.

Gökhan Tok

ŞARKI SÖYLEYİN

En mutlu sesinizle şarkı söyleyin dağlarda. Uyandırın içinizdeki coşkuyu, uyandırın dağların o çağlayan heyecanını, uyandırın ki hepsi kanat taksın, uyandırın ki siz de kanatlanın. Silkinip kendinize gelin, bir kuş olun. Kuş olun ki bulutlar kıskansın sizi, kuş olun ki mevsimler sizin için önemli olsun. Tüm bunlar için de en mutlu sesinizle şarkı söyleyin.

SOHBET

Belki hiç duymazsınız ama kahvaltıda en tatlı sohbet reçelle bal arasında olur.

IHLAMUR AĞACI

Radyoda bir adam şarkı söylüyor. "Ihlamur ağacı" şarkının adı. Kulağa ne hoş geliyor "Ihlamur ağacı" Mutlaka bir şair vermiş bu adı ona. Yoksa bir ağaç bu kadar sıcak duygular uyandırır mı insanın içinde? Canım ağaç, sevgili ağaç, ıhlamur ağacı.

ÇELİŞKİ

Karşı balkonda bir adam gazete okuyor. Gömmüş ya kafasını sayfalara, gerisi önemli değil, etrafta ne olursa olsun. Ne garip şey, dünya haberlerini bu kadar önemseyen biri çevresindekilerden bihaber. Gel de çöz çelişkiyi.

ŞEHİRLERİN ÇOCUKLARI

Demek hiç ağaca çıkmadınız öyle mi? Demek bilmezsiniz ağaca nasıl çıkılır. O zaman taze erik de yememişsinizdir hiç, dallarda tırtıllarla oynamamışsınızdır.

Ah siz... siz, şehirlerin zavallı çocukları...

BEN NEYİM?

Lale tarlalarından esen rüzgâr salınır yüreğimde. Mutludur alabildiğine ve ben ona gülerken, boşveririm yine de. Boşveririm herşeyi, laleleri, rüzgârı güneşi ve küçükken korktuğum umacıları, karakancalosları, seni bile boşveririm. Neyim ben diye düşünürüm ve neydim. Uzak ümitler ülkesiydi düşlerim oysa sen beni bir kez bile öpmedin içtenlikle, hiç sarılmadın coşkunlukla. Aynı uğultu kafamda: neyim ben? Şehir masalları anlatan çocuklara ve küçükken umacılardan korkup onları bugüne getiren seninle. Ben ben ben. Ben miyim senin yanında umursamaz olmaya çalışan, ben miyim maskara maskesinin altına sığınan. Berduş umudu içimdeki; yarını unuttum, varsın bugün kalsın anılarımda. Ben ben ben. Ben miyim şimdi bile masallara inanan? Ne sen seversin masallarımı ne de lale tarlası umursar. Öyleyse ben neyim hâlâ, ağaç diplerinde elimde yarım kalmış kitabımla.

SALKIMSÖĞÜT

Rüzgârın altında güneşlenen salkımsöğüt bahardan alır güzelliğini. Ne provitamini bilir, ne de kına özlü şampuandan haberi vardır. Gene de gururla tarar saçlarını kimsenin duymadığı keyifli bir şarkı mırıldanarak.

ÇAM AĞAÇLARI

Hiç merak ettiniz mi kışın çam ağaçları neden yapraklarını dökmez diye? Çok üşengeçlerdir de ondan. Zor gelir onlara birkaç ayda bir giyinip soyunmak.

DÜŞÜŞ

Zamanın ve uzayın içindeki bu sonsuz kuyuda düşmeye mahkûm edildim. Yıllar geçti üzerinden. Mahkemedekilerin yüzleri bile silindi aklımdan. Sadece lanetlenmiş gülüşlerini anımsayabiliyorum. Ruhum acı içinde yaşlanırken tutunduğum şeylerin de düşmekte olduğunu fark etmiyorsam suç benim mi? Rüzgârlı tepeleri anımsıyorum. O, ağaçların sallanmaktan sıkıldığı tepeleri. Sıradan bir ölümlü gibi dolaşırdım ağaçların arasında. Bugün bile hatırladığım canlılara rastladım orada. Kocaman ağızlarını güneşe çevirmiş ışık içiyorlardı.

Cezam bu kadar ağır olmamalıydı yargıçlar! Sonsuza düşmeyi ve unutmayı haketmemiştim ben. Ellerimi artık göremediğim sizlere yönelterek ben de sizi lanetliyorum. Gülüşleriniz acı dolu olsun hepinizin. Gözleriniz karanlıktan kamaşsın ve kalplerinize insanların hırsı dolsun.

Nurkan Gökdemir

GECE

Gece
Hoyrat iklim
Göz doğuran rahim
Siyah peçesi
Büyülü dünya çehresinin...

Ateş kelebeğinin kanadına konmuş
Düş deriyorum
Uzak özgürlükler ülkesine
Çiçekler açıyor
Siyah gök bahçede ...

Günler biriktiriyor
Dağıtıyorum
Boşunalığını farkedip dünün
Karşımda maske değiştiriyor zaman
Kimi bir kanat çırpma anı gelecek
Durgun denizler boyu geçmiş kimi...

Ey dört duvarı yurtsamış yalnızlığım
Ademin yoksanamayan gerçekliği
Sessizliğe okunan gece fermanı
Ey ölüme bedellenen tutsaklığı ruhun
Kanlı düşleri yaratan hiç tanrı
Hücre hücre ... an be an
Tükenişin adı
YALNIZLIK EY...

ERİYOR USULCA MUM
Titrek ve korkak
Yaşatamadığın umutlar gibi
IŞIK UZAKLAŞIYOR
Karanlığın ruhuna doğru
GÜN BİTİYOR
Koynuna alıp hüznü
Giriyorsun yine o kor yatağa
SÖNÜYOR MUM

Asıl yalnızlık başlıyor şimdi...
İnse de hüzün yağmurların gözlerinden
Coşsa delirse de sellere dönüşüp
Söndüremiyor yıllanmış korlarını yatağın...
YANIYOR YATAK... DÜŞLER YANIYOR... YILLAR YANIYOR...
YANIYOR BİR ÖMÜR DAHA YALNIZLIĞIN KOYNUNDA...
YIKILIYOR DÖRT DUVAR...

GECE
HOYRAT İKLİM...

GÜNLERİN TOZLU CAMLARI

Ramis Dara

25.02.1993

Gündelik yaşamda kimi zaman kendini kaptırdığın boşluk duygusu. Şiirlerle uğraşmak çoktan mesleğe dönüştüğü için, yaşamı ve teselliyi okumakta arıyorsun. Ama keşke Jean Giono'nunkiler gibi pastoral romanlar bulabilsen.

27.02.1993

Ali H. Neyzi'nin *Çoban*'ı umduğun gibi çıkmadı, yine de sürdüreceksin okumayı. İşte *Çoban*'dan kimi -dinlendirici- satırlar:

"...Kayanın yarığına düşünce, tohumu çamın, köknarın. Toprak olup o tohumu beslemek zorunda, kaya. Analık böyle işte. Kaya bile, gebe kalınca çama ya da köknara, kendini verir yaşayacak köklere. Toprak olur kaya, alır genç fidanın köklerini içine."

"Dün kırda topladığım yaban çiçekleri. Koyduğum çanağın içinde. Suda. Baş ucumda. Pencerenin içinde. Şuna bak. Dönmüş hemen gün ışığına. Nerdeyse uzatmış boynunu. Arsız, sarı çiçek. Demek ışık onun gıdası. Isısını sindirecek içine, güneşin. Boşuna sarı değil rengi, yaban çiçeğinin." (s. 55)

Roman sanatı açısından bir değeri olmayan anlatının üç kahramanından biri sakat kızcağızın duyguları:

"Hep böyle taze, yaban, sarı çiçekler içinde sürdürecek olsam yaşamımı, her uyanışta çiçeklerimi göreceğimi bilsem, tüm yaşamımı sakat sürdürmeye razı olurdum."

01.03.1993

Mehmet H. Doğan'ın *1993 Şiir Yıllığı, Adam Sanat*'ın Mart 1993 tarihli 88. sayısıyla birlikte satışa sunuldu. Nicedir yıllıklar yayımlanmaz olmuştu, bu açıdan Mehmet H. Doğan'ın emeğiyle Adam yayınlarının girişimini olumlu yeni bir başlangıç olarak değerlendirmek gerekiyor.

Kuşkusuz bu çabayı, övgüyle olduğu gibi, yergiyle karşılayanlar da çıkacak. Zaten herkesi hoşnut etmenin de olanağı bulunmasa gerek. Bu noktadan yola çıkışla, gelecek çalışmalarda katkı sağlayabilir diye eksiklerin belirtilmesi, önerilerde bulunulması düşünülebilir ancak.

06.03.1993

İlkokul dört öğrencisi Ilgım'ın defterinden:

"*Benzeşme (Sertleşme):* 'p, ç, t, k, f, s, ş, h' sessizleriyle biten bir sözcükten sonra 'c, d, g' ile başlayan bir ek gediğide 'c, d,g' sertleşir ve 'ç, t, k' olur."

Soyadı bu harflerle biten arkadaşlardan, kitaplarını imzalayıp yollarken "-ten" ya da "-tan" yerine "den" ya da "-dan" biçiminde yazanlar çıkmıyor mu ne yapacağını şaşırıp kalıyorsun.

07.03.1993

Posta kutundan çıkan, satın aldığın ya da yanında taşıdığın bir dergiye, kitaba şöyle bir göz atmak, biraz okumak ve çay içmek için uğradığın Aşıklar Kahvesi bir iki ay önce yanmıştı. Zaten masa da yoktu orada. Bundan böyle Yeşil'deki çay bahçesindesin. Hava güzelse ova ve dağ görünümlü bahçe; değilse kapalı yer, bildik Türk kahvesi, sigara dumanı da az. Çayı pahalı ama güzel. Asıl önemlisi de okumaya, notlar almaya elverişli.

Bugün orada mayısta ilk sayısını çıkarcağınız *Yeni Biçem*'i konuşmak üzere arkadaşlarınla buluştunuz. Ama onların randevularına yaklaşık bir saat geç kalmalarına aşırı öfkelendin.

İnsan zaman demek değil miydi, en çok!

08.03.1993

Şiir Çünkü Şiir'deki örnek şiirleri senin güzel şiir örnekleri olarak seçtiğin sanılıyor. Ruşen Hakkı'dan sonra Metin Demirtaş'ın da duruma böyle baktığını öğrendin. Oysa böyle değil.

Bir kez, kitaba örnek şiir koyma düşüncesi editör Seyyit Nezir'indi. Şiirlerin bir bölümünü sen, bir bölümünü de sayfanın

durumuna göre sevgili Seyyit Nezir seçmişti. Seçimlerde de mutlaka güzellik değil, yazıda sözü edilen konular, kimi yerde temellendirmeye çalıştığın eleştiriler rol oynamıştı. Örneğin, İsmail Uyaroğlu'nun yer yer "manzume"ye kaçan şiirler yazdığından söz ediliyorsa, örneklerde de bu yolda ürünlerin yer almasına çalışılmıştı.

Bin yıl sonra yeni kitapların yayımlanır, iki bin yıl sonra da o kitabın ikinci basımı yapılırsa, örnek diye verilen şiirleri kitaptan çıkaracaksın.

Evrenin boşluğuna yazılan bir "vasiyet"!

11.03.1993

Şiirini bir yere kadar getirebilmiş, ama sonra taşra koşullarında duraklamış sevdiğin bir arkadaşın, "M. Hızlan Doğan"ın, yıllığında, kitabından ve adından söz etmediğini yazıyor.

Ona yazdığın karşılıkta: "Adımı başka birinin adıyla birleştirerek yanlış yazan bir şairin yolladığı kitabı ben kendi payıma okumayabilirim." dedin.

Şimdi mektubu bir daha okuyunca gördün ki, meğer arkadaşın zaten kitabını yollamamış. İyi ki de yollamamış; yoksa kitabın yarısı Doğan Hızlan'dan dolayı İstanbul'a, yarısı da Mehmet H. Doğan'dan dolayı İzmir'e gitmek durumunda kalacaktı!

Bunları salt arkadaşını eleştirmek için değil, bu çevredeki herkesin ne kadar kendisine gömülü ve başkasıyla ne kadar ilgisiz olduğunu görmenin dehşetiyle, hadi yumuşat biraz, hüznüyle yazıyorsun.

19.03.1993

Melih Cevdet Anday'ın 'cuma yazısı'nı Ahmet Uysal'ın bir şiiriyle başlattığını görmenin sevinci başlatıyor günü. Daha çok da beğeni ortaklığının doğurduğu hoşnutluk, belki de özgüven tazelenmesi.

Ahmet Uysal şu son bir iki yıldır Anadolu'da (Balıkesir) şiir yazıp da gerçekten başarıya ulaşan ender bir şair. Mehmet H. Doğan'ın yıllığında eksikliğini duyduğun adların en başında da o geliyordu. Hatta Memet Fuat ağabeye yazdığın mektupta da, Ahmet Uysal'dan, bu durumdan söz etmek istemiş, dahası yazmış, son anda, 'muhatabı o değil ki' düşüncesiyle, o satırları silmiştin bilgisayardan.

Yaşam öyle bir akış duygusu ki, neyi nereye koyacağını bilemiyorsun. Öğleden sonra Gökyüzü kitabevine uğramıştın, burada Sezai Özdemir'den askerlik arkadaşın o eşi bulunmaz insan Sarkis Armutçu'nun haberini alıyorsun: Bir trafik kazasında öleli altı yedi yıl olmuş! Onca yıl aramamıştın. Daha doğrusu, başlarda onun aramın beklemiş, sonra da gündelik akışa kapılıp gitmiştin - gitmişsin! O da aramamıştı -meğerse arayamamış!

Murat, Mithat ve Sarkis. Bu üç arkadaşınla bir daha konuşabilmiş olsaydın, yaşamın mutlaka daha güzel olurdu. Ama yokluklarını duymak da bir boyutu artık yaşamın -ve yaşamının.

Neyse ki bir başka kardeşin Nizamettin Uğur yaşıyor; *Promete*'de ikidir, coşku dolu, sıkı eleştiriler yayımlıyor.

24.03.1993

Dili iyi kullanamayanların 'yazarım' diye ortaya çıkmalarına hakları olmamalı. Hele 'eleştirmenim' diye ortaya çıkmalarına hiç. Ayrıca, 'ben aslında şairim ama, eleştiri yazan olmadığı için görev gereği söz alıyorum,' diyerek, anlatıma, dile özen gösterilmemesi bağışlanacak şey değil.

Şairler, öykücü ve romancılar kendi türleri dışında yazarlarken, 'yazan' ya da 'yazıcı' kişiliğine bürünmemeliler!

Sombahar'ın 15. ve 16. sayılarındaki "Şiir ve Eleştiri" ana-konulu yazıları okuyunca düşündün bunları.

Üzerinde durduğun konuların ilkiyle ilgili bir örnek. Kendisi de bir yıldır İzmir'de dergi çıkarma savaşımı veren Hüsamettin Çetinkaya, ömrünü ülkenin en nitelikli edebiyat dergilerini çıkarmaya adamış Memet Fuat'ı ağır ifadelerle eleştirirken, tutup, şu türden tümceler de kuruyor: "Ve liberal hümanizm, bugünkü burjuva devletin bulabildiği *en insalcıl tek ideolojidir.*" "En" belirtecinin -"biri", "birkaçı" ya da "üçü", "beşi" gibi açıklamalarla kullanılmadığı sürece- "tek"i içerdiğini bilmeyen birinin söyleyemeceği şey olmasa gerek!

Denemede, incelemede, eleştiride yazınsal dili yakalayamayanların öfkeyle ahkâm kesmelerine hakkı hiçbir zaman olmamalı; o dile ulaşanlarsa, gariptir ya da nedeni bellidir ki, hadlerini bilen kişiler oluyorlar genellikle: Ahkâm kesme ucuzluğuna düşmüyorlar -isteseler de düşemezler mi?

Herkese şeker bayramı, sana bu düşünceler!

25.03.1993

Özdeyişleri fazlaca sevmez, onların 18-20 yaş duygululuğu ve ufuksuzluğuyla örtüştüğünü düşünürsün. Ama bugün rastladığın bu türdeki bir sözü dünkü günlük konunla ilgili olduğu için buraya aktarmak istiyorsun. -Kurthan Fişek'in *Hürriyet*teki köşesinde gözüne çarpan bir söz: "Yazar olmak isteyen varsa, benim de onlara bir tek tavsiyem var. Yazmayı öğrensinler... - Thomas Paine, 1794."

26.03.1993

Çok çok eskiden... Sevdiğin artist, Sezer Güvenirgil; şarkıcılar, Ajda Pekkan ve hafif Türk müziği söylediği dönemiyle, Gönül Yazar. Sesinden, özellikle söylediği nihavent şarkılardan dolayı tanışmayı dilediğin, elini sıkma mutluluğunu düşlediğin Türk sanat müziği şarkıcısı, Kevser Tanrıkurt. Yazar, Tomris Uyar.

Bütün bunların yanında, en uzun süreli beğendiğin ünlü hanım sanatçı, Nilüfer (Yumlu). Şarkıcı olarak ilk ortaya çıktığı günlerden (1972) bu günlere. "Kalbim Bir Pusula", "Dünya Dönüyor", ilk 45'lik plakları ve öbürleri, şimdilerde neredeler? - Ya kitaplıklardan birinin üzerindeki kutudalar, şurada sağda; ya da köyde doğup büyüdüğün evdeki dolapta.

Üç gündür bir dizi yazı yayımlanıyordu bir günlük gazetede onunla ilgili. Az önce bunları okudun. "Ben dünyaya insanlara güzel şarkılar söylemeye geldiğime inanıyorum." diyor, "Eğer oynamıyorsan, hayat acı çekmek aslında." diyor, "Aslında, zaman zaman intihar etmeyi düşünüyorum." diyor.

Nilüfer kitap okuyor mudur? Elbette okuyordur da, acaba edebiyat? Roman, şiir, öykü, deneme?... Nilüfer...

28.03.1993

Apollinaire'in "Le Pont Mirabeau" şiirinin Türkçe çevirileri üzerine bir yazı yazıyorsun bilgisayarda. Birden ışıklar sönüyor. Olamaz, onca şey siliniyor. Bir inceleme, eleştiri, deneme yazısı için üzülecek ne var; aynı konuları yeniden yazarsın diyebilir seni tanımayan biri. Bu tür yazıları öykü gibi, şiir gibi, sözcükleri birbirine ulaya ulaya, onların sesleri, birbirine kattıkları sesler ve sessizliklerle, bir tür tartımla yazmaya çalıştığını niye düşünsünler ki.

Çok zaman ıkına sıkına yazar, durmadan masadan kalkar, kalkarken de boyuna kaydederdin yazdıklarını. Bu geceyse coşmuş, yazmış, yazmıştın. Kuşkusuz üzerinde çalışacaktın yeniden yeniden yazdıklarının ama, ilk yazım da çok önemliydi.

Neyse, bırak üzülmeyi, "kaçan balık..." diyerek gülümse ve yat, bir sonraki gece belki balina, olmazsa köpek balığı, olmazsa orkinos ya da yunus yakalarsın. Sen balıkçı olduktan sonra...

30.03.1993

Cumhuriyet'in arka sayfasının en altında John Ruskin, Virginia Wolf, James Joyce ve Sylvia Plath'ın resimlerinin bulunduğu yedi sütunluk bir haber başlığı: "Daha ile delilik arasındaki nice çizgi". Deha küçük ve ince harflerle yazılmış üst başlıksa: "Bir araştırmaya göre, edebiyat devlerinin üçte biri sınırı zorlayan bir delilik deneyimi yaşıyor".

Dehadan eser var mı bir şey söylemek zor ama, delilik çizgileri taşıyan bir avuç insansınız!

Neyse, bu da avuntu olsun: John Fowles "yazarları, toplum yüzünden acı çeken ve toplum için 'deliren" kişiler olarak tanımlıyor"muş.

Ama buradaki toplum sözcüğünün edebiyattaki bildik anlamıyla "toplumculuk" sözcüğüyle ilişkisinin olduğunu sanmıyorsun. Delirme sınırına varanlar, bayrağı taşıyanlar öncüler, deneyciler, yetinmezler.

İhsan Üren
KİRLİ CAM
Şiirler

Repta Yayınları..1.Hamur, 48 Sayfa, 15.000 TL

İsteme Adresi : İhsan Üren, Altıparmak Cad. Oya Apt. 69/1

Jean-Paul Neber
SANAT PSİKOLOJİSİ
Çıktı

30.000 TL

Karşı Yayınları

İÇİNE DOLU YAĞAN POSTACI

Bahar Aslan

Dingin bir salıncakta sallanıyordu gün. Salıncağın ne zaman kurulduğunu ne bilen vardı, ne merak eden. Gün geceyi yenmiş, rüzgâr bitmişliği günbatımına taşımıştı.

İçine dolu yağıyordu postacının. Sabah uykusundan arındığında, içinin yağışlı bir gününe kalktığını sezdi. Ama yağanın ne olduğunu bilememekten korktu. Bu yüzden, sezgilerini yüreğindeki yastığın altına bıraktı. Tüm yağışlara dayanıklı üniformasını yineleyip üstünde, çıktı sokağa. Üniforma yinelendi; gün, güneş, sokaklar yinelendi, heplendi. Heplenmeyen tek şey içindeki ıslaklık. Birşey yağıyor ama postacı bilmiyor. Bilmeyi istemiyor. Kırılan umutları, yolların bitmezliğini lacivertin koyuluğuna sindirmiş üniforması. Yağışları da hapseder içine, hiçbir iz taşımadan dışarıya. Ama nedense hırçın bir huzursuzluk üniformayı nemlendireceğe benzer düşüncesinde.

O gün yollarını öğleye açtı postacı. Yollar uzun, sokaklar dar. Küçültülmüş bir uzunluk sarkıyor sokaklardan. Gidilecek çok yeri var. Çantasındaki haber dolu mektuplar, telgarflar da sokakların sarkan uzunluğu gibi sarkıp, eğrilip büğrülecek geç kalırsa eğer. Sabah çıkacaktı yola. İçindeki yağışın üniformayı nemlendireceği korkusu izin vermedi ona. Üniforma ıslanmadığından kurumadı da. Kuruyan korku oldu.

Sonra, postacı saldı kendini dışarlara. İçindeki yağış, çantasındaki mektuplardan mı kaynaklanıyordu yoksa? Ağlayan, haberleri taşıyan mektupları mı vardı? Her adımda bunu sordu kendine.

Bilinmeyen mektupları bilinmeyen insanlara taşıyan postacı, kendi yaşamını hiç bilmediğini anlamıyordu. Ya heplik doldurur günlerini, ya hiçlik. Ortasında lacivert bir üniformaya sığan sokak dolu günler..

Belkisiz olduğunu sanırdı. Belkisizlik bir sığınaktı içinde yaşadığı; sokakları, mektupları ve üniformasıyla birlikte; aynı tonu tutturmakta usta. Ama bir şeyler yağıyor ıslak ıslak. Sığınağının damından akıyor içerlere. Belkisizlik sarsılıyor. Görse postacı sızan ıslağın sığınağın belkisizliğini yıktığını, onarır elbette. Göremediği şeyi nasıl onarsın? Biraz hissediyor, seziyor yağışı, fakat mevsim normali sayıyor. Geçip gidiyor korkunun yanından; sezgiyi bilmeden ıskalayarak.

Yollarını öğleye açmayı sevmezdi. Bu, mektupların da öğleye açılması demekti. Uzak yolları çabucak aşmak isteyen haberleri iyi tanırdı. Birden, uzak yolların anısı ardından eski sevgilisi çıkıverdi. Güzel kızdı; ama o yolların birinde, postacıdan gerilerdeydi artık. Postacı, önce mektupsuz, sonra da esvgilisiz kalmıştı. Geç gelen bir mektup: "Habersizlik çaresizliğe denkti, ben de başkasına vardım." dedirtti güzel sevgiliye.

Zamanını unutan haber yolunu şaşırır, çarpar her yana acımadan. İşte bu yüzden, postacı istese de öğleye açamaz yollarını.

Akşamdan kalmanın etkisiyle öğleyi sabah ettiğini düşündü sezgileri ıskalarken. Korkuları iteliyordu. Ne var ki, korkunun nemi üniformaya yapışmaktaydı. Ezdiği zamanı kurtarabilmek için sokakları daha hızlı aşmaya çalıştı. Haberler gecikmemeliydi. Yürürken: "Tanrım, neden bu kadar geciktim?" diye soruyordu. Sokaklar, Tanrısıyla konuşan bir postacıya alışık olmadığından, şaşırdı. O, Tanrıya koşar gibi mektupsuz

Metin Pütmek

SEVDALARIN KÜLÜNDEN

kalbim, ki sayıklardı seni her tınısında
çünkü sen: dizeleri yıldızlardan şiirdin
nakış gibi işliydin içimin mahyasında
ne zaman dalgalansa gizli içdenizlerim
düşerdim tutkuların çılgın anaforuna
görmüştüm sevgilerden korktuğunu ecelin
çıkınca mutluluğun görkemli doruğuna

yazıyorum ardından ben bu aşkî sözleri
ödenirmiş sevinçler çünkü gözyaşlarıyla
ömrüm: söylemi kötü bir ağlatı dizisi
tıkılsın artık düşler paslı sandukasına
süresiz konuk olsun anıların iblisi
hazırım acıların yoğun ablukasına

günlerin testisinde kokuşsa da sularım
sevdaların külünden ben yeniden doğarım

Mart 1993

insanlara koşuyordu. Sokak telaşlandı bu duruma. Postacı, sokağın telaşını yürüyemeyecek kadar meşguldü. Geceye kalmak istemiyordu. Akşamları sokağı bitirir, evi yaşamaya başlardı. Geceyi, ayı öğrenemeyişi bundandı. Ayın bakışlarının olduğunu ve yüzünü yukarılara çevirerek Tanrısını aradığını bilmezdi. Hiç rastlaşmamıştı o bakışlarla. Bu, bir sokağın telaşını yürüyememek kadar doğaldı.

Postacı sokağı yay gibi kıvırarak önünde, hızlı adımlar atıyordu. Zamanı kullanışından başka diğerlerinden hiç bir farkı olmayan bir günü yaşadığını düşünmek, geçmişte ya da gelecekte bulunabileceğine inanmasını sağlayabilirdi pekala: Geçmişte uzak yolların kırıklıkları, gelecekte de birbirinin benzeri tonda solunacak günler var. Dede Efendi şarkıları zihninden ayaklarına dolanarak günü yavaşlatmaya çalışsa da, güzel olana koşmak istermişçesine hızlı hareket ediyor. O ara, sokağın canı geriliyor. Sokak, postacıyı "Güzelliğin tükenişi" olarak paketleyip bir yağmur damlası halinde tozlu yollarından yuvarlıyor. "Güzelliğin tükenişi" paketi sokağın gözleri önünde parçalara bölünüyor. Aynı zamanda postacı, içinin nemli titreyişini hissedip, buna rağmen sezgiyi ıskalama aşamasını geçiriyor, böylece ıslaklığın kaynağı olan "dolu tanecikleri", postacının aklını kurcalamayan bir gizem olma niteliğin sürdürüyor.

Postacı, Dede Efendiler'den kalma şarkılar söyletebilecek bir ruh haliyle sokağı geceyle başbaşa bırakır; yalnız, kapısını örterdi günbatımlarında. Tüm ıslaklığına rağmen, sonunda, o gün de geceye uzadı. Ruhu, eski zamanların şarkılarına hapsoldu yine. İçine dolu yağıyor muydu hâlâ? Islak mıydı sığınağı?

Geç kalmış bir yaz güneşiydi süngere çeken tüm ıslaklığını. Gölgesiz bir güneş tadı, kurumuş bedeninde şimdi...

Hayalimden hiç çıkmayan postacıydı o. Geceyi, ıslaklığı, içine yağan doluyu bilemeyen; sokağı olduğu halde hep sokaksız kalan...

GECENİN ORSASINA

Erol Hızarcı

-I-

Karanlık. Karanlık dalgalanmakta. Oynaşmakta sıçrayan su döndükçe yuvasına. Ilık coşku. Derinleşen sessizlik. Susku. Ve yarılan ılık su. Geriye akan, gizleyen, örten. Derin, uzağa uzayan. Ucu bucağı olmayan. Uçsuz bucaksıza akan. Karşı yanı görünmez köprü. Alıp götüren, kendine çeken. Emici su. Günün, gecenin rengini. Teni, soluğu, gücü emen. Devinen dirimi. Sesi...

Çırpıntı. Usul devinimler. Önce aşağı, hızla aşağı ve gelinen yönden ileri. İçine, ileri, sonra yukarı, aşağı devinse de yukarı. Soluksuz soluk. Soluk yukarı çekmekte. Daha yukarı, en... Ağır ağır. Akış: ileri ve yukarı. Akışkanlık. Su çırpınıyı alıp içine sermekte aşağıdan yukarı. Önce kendine, içine ve sonra yukarı: dışarı iten, sürdüren, yürüten, yüzdüren su. Sonunda yine kendine çeken. Bağrına basan.

Tende karabasan. Kıpırtısız akış yukarı. Ve soluk. Ardı ardına soluk. Bir başka karanlık. Damlalar: saçtan, kaştan, kirpikten yüze süzülen, ordan suya, sonra yeni damlalar sudan saca, kaşa, kirpiğe ve suya. Omuzlar değirmi devinmekte. Bir ileri, bir geri. Önce biri, sonra diğeri. Ten uzaklara sırılsıklam ve çırılçıplak. Kollar omuzların tutsağı. Kollar bir ileri, bir geri. Parmaklar bitişik, dalıp dalıp çıkmakta ve yarmakta suyu. Omuz, kol ileri, parmaklar suya, sonra geri ve yukarı, göğe. Soluk üstüne soluk. Soluksuz bırakmakta soluklar. Ten ileri. Soluksuzluğa kulaç atılmakta.

Yakamoz: suya serilmiş halı. Ufuktan kıyıya. Karanlık içiçe. Yakamoz ufku belirlemekte. Kıyıya koşup ileri uzayarak yön göstermekte. Suya uzanmış ayışığı. Yakamoz gökten başlamakta. Suya düşen ışık kaçmakta kıyıya. Dalga: ayışığı kıyıya akmakta.

Ter suya karışıyor. Dirim sızıyor. Ayışığına kulaçlar. Soluk sarmakta teni. Ayaklar, bacakların ucunda alabildiğine geriye uzanmakta. Bir aşağı, bir yukarı. İşleyen motor, inip çıkan pistonlar. Kalçalar ve bel kıvrım kıvrım. Bacaklar dizden bükük ara ara. Gözler ölesiye kapalı. Kendi sularında yüzüyorlar. Kendi karanlıklarında. Sonra yakamoz.

Yakamoz yolda bir karaltı. Nokta. Yakamoz durgun, su kıpırdamakta. Dalga: karaltı nereye yönelse yakamoza çıkıyor. Ne mümkün geriye dönüş bundan sonra! Karaltı ufalıyor, yakamoz daralmakta. Karaltı bir görünüp bir kayboluyor ışıkların arasında. Dalga üstüne dalga. Karaltıyı sallamakta dalgalanan yakamoz. Aynı ritimde bir görünüp bir kayb...

- II -

Karanlık. Karanlıktan sulara atılan karaltı yakamozca kuşatılmakta. Karaltı karanlık sulara. Açığa ve ışık kıyıya. Işık ve karanlık karışmakta. Gökte ay, denizde yakamoz: Karanlık arayı doldurmakta. Koynunda çırpınmakta ışık karanlığın. Dalga, karaltı, çırpıntı. Ayışığı serinkanlı izlemekte. Işık adını vermekte karanlığa. Karanlığı göstermekte. Işık ve dirim: köşekapmaca.

Dirim sallanıyor. Dalga üstüne dalga. Usul usul dirimbeşiğine. Uykulu gözler. Kendini arıyor, kulaç kulaç buluyor aradığını kapalı gözler. Soluk, kulaç, dalga, soluk, kulaç, dalga...

Erinç, dalgalarla. Aşıp her birinin üstünden, ufka. Sınırsız ilerleyiş yörüngede: Yüzen bekleyiş. Bildik bilinmez: gözlerden silinmeyen. Yaşam eskizleri, düş izleri. Ve dirim ışığın geldiği yere...

Açlık: Her kulaçta artan, kuşatan. İten ve çeken. Açlığın kaldırma gücü. Doygun gözler. Açlığın yürüyüşü. Sıcak bekleyen küme küme bulutlar suda yağmur beslemekte. Karaltı ağacak bulutların üzerinde yüzüyor. Toprak özlemiyle tutuşan yağmur sızmakta gözlerin uykusuna. Tende toprak kokusu. Koku çekmekte teni. Toprak özlemi suda koşuyor yangına. Ormansız yangın olmaz: Ölüm dirime muhtaç!

Köstebek. Deşmekte toprağı aşağıdan.

Şükran Çaçan

DIŞARDA KALAN GÖKYÜZÜ

Sen kırmızı bıyıklarınla böyle
dur gülme
öpüşüm çenene düşer sonra
gözlerim uzak gemilerin yolcusu
uçurtmalar getirdim sana şafaklar sürünmüş
seninle yağdım demlenmiş özlemlere.

Sen kırmızı bıyıklarınla böyle
dur konuşma
öpüşüm sakallarına düşer sonra
kanarım
damlar ay ışığı geceme
kırgın bir yaz olurum
bir perde yırtar yeni günü
dışarda öyle öksüz, öyle suskun kalır gökyüzü.

Toprak kabarmakta. Taşıyor coşku. Kör köstebek ışığa açmakta yolunu zamanı aralayarak doğadan. Samur: Yangından arta kalan çalı çırpı ağzında, sırılsıklam, birleştirmekte iki yanını derenin. Dere köpürmekte. Samur köprü kurmakta kendine. Köstebek toprağın içinde hâlâ. Toprak kabarmakta. Dereden, akanın üstünden karşıya köprü. Akıp gidecek olana inat, yerinde duracak olan. Geçit. Sonra karşı kıyı.

Önce ıslak kum, sonra kuru toprak. Dağlar ve onları örten ağaçlar. Yalım yalım yangın parlamakta. Çağırmakta kulaçlayan dirimi.

Yangın aydınlığı: ormanda depreşen çağlayan. Ateş kusan. Yangın sıcağıyla uyandırmakta denize uzanmış bulutları. Ve rüzgâr. Dağlara akın akın rüzgâr. Önünde bulutlar ve yağmur ağan bulutlara tutunup gelmekte dağların üzerine. Gök yangına akmakta. Ve toprak kokusu, yanık kokusuyla karışan. Köstebeğin geçitlerine sızan yağmurun dölü: Bir kez daha dirim. Toprak kokusu çekmekte karaltıyı. Dirim soluksuz solumaktan.

- III -

Söyle bana Arş-i med: Gökçekimi olmasın bu? Yoksa deniz mi ağdırıyor geceye her düşeni?

Söyle Orion: bu yüzen kimin gölgesi?

- IV -

Ayakları suda kımıltısız. Dalga beline dek uzanmakta ara sıra. Saçlarının arasında kum. Elleri avuçluyor toprağı. Ten uzanmış kıyıda. Samur karşıda kurulanmakta. Köstebek günışığında parlayan tüylerinden habersiz.

Kesilen kulaçlar, inip şişen göğüs. Soluk soluk soluk...

Dirim'e uzanan yakamozun ucunda kızıl çingene doğmakta.

Gün.

17.4.93
Ankara

METAL YORGUNLUĞU

Ayda Erbal

"(...) Sonra kapılar, denizden bir balığın nefes alıp vermesini hatırlatan bir iç çekişiyle kapandılar..."

Sait Faik Abasıyanık

"Bana çocukluğunuzu anlatın" diyorsunuz ya doktor, hangisini anlatayım? Yaşayıp da güzelliğinin bir türlü farkına varamadığımı mı, yoksa hâlâ ara sıra beni yoklayanı mı? Gülüyorsunuz tabii... Hayat sizi nasırlaştırmış olabilir, çünkü şu ortaklaşa paylaştığımız, adına da hayat dediğimiz süreç, dar ve hain bir ayakkabı gibi, iki kere giymeye görsün insan, hemen nasır yapar, ama ya ben? Ben yalınayak geziyorum doktor, yalınayak, ben hiç nasırlaşabilir miyim?

Kapılar kapandı. Birbiri ardına hem de, birbiri ardına... Öyle ki kapanışları duyanlar: "Süvari alayı şehrimizi terk mi ediyor?" diye birbirlerini soru yağmuruna tuttular. Oysa küçük kaplumbağa tam da eşiğe gelmişti, tam da kapının ardındakini görecekti. Tekil mi çoğul mu olduğunu bilemediği de, hani büyük olasılıkla tekildir diye tahmin ettiğini.. Çoğullardan korkarım, tekil olsa keşke... Tekilâhla başetmek kolaydır. Böyle düşünüyordu kaplumbağa. AYMELİDILTÖRTIL. VATKENAYDU? İşte tam böyle söyleyip boşvermeye meyillenmişken, diğeri, toprağın ve taşların dilini öğrenmesini ve o dilde yazılan bütün eserleri okumasını söyledi. Sonsuzluk koridorunda kapılar hâlâ kapanıyordu...

Kızarmış ekmek kokusu sofadan odama kadar geliyor. Ama yumurta sevmiyorum. Kahvaltıda yumurta varsa ben yokum. Ya hastayım, ya erkenden okulda olmam gerekiyor. Neden bilmem, yumurtayı yumurcağa tercih ediyorlar hep.

Sonra annem, "Kalk Uykucu Mahmut, kalk! Güneş göbeğine doğdu" diyor. Güneş göbeğine doğarsa kötü olurmuş. Niye olurmuş? Olurmuş işte! "Ne çok soru soruyor bu çocuk, herşeyi anlayacak illâki."

Camlar açık, hoş, açık olmasa da ev ahşap, herşey duyuluyor. Babam: "Osursanyanevdenduyulacak" diyor. Hem bize yapmayın etmeyin diyorlar, hem kendileri yapıyorlar, bir de marifetmiş gibi orta yerde söylüyorlar. Madam Sirarpi o güzel sesiyle bize sesleniyor: "Tavşan kanı demledim, bizde içelim" Annem: "Olur Sirarpi Hanım olur, ekmek kızartıyordum ben de, geliriz şimdi."

Kahvaltı Madan Sirarpi'de yapılacaksa ben okula da gitmem. Hem onun kocası da çocukları da yok, yapayalnız, ben ona torun olurum. Bir kızkardeşi var ara sıra gelir, Maricik adı. Bana paskalyalarda çikolatadan yapılmış yumurta ve tavşan getirir Maricik. O zaman yumurtayı yerim ama...

Çocukluğumun birkaç senesi hep böyle geçti. Tabii, soğuk ve rüzgârlı kış gecelerinde bütün evin sallanıp gıcırdadığını; benim önceleri bu gıcırdayışları basamaklardaki hırsız zannedip korkmamı, sonralarıysa gıcırtıların üzerine ufak tefek şarkı sözleri yazmamı; karıncaları beslememi ya da beslediğimi zannetmemi; kanadı kopuk bir kelebeğe odamdaki tülden kanat yapmaya çalışmamı ve dolayısıyla perdeyi kesmemi, yediğim dayağı, aylarca biriktirdiğim bozuk paralarla birlikte tuvalete girip hepsini yitirmemi; daha daha sonraları, yaptığım şeytan uçurtmasının beni uçurmaya yeteceğini zannedip yan evin damından atlayarak bacağımı kırmamı ve buna benzer birtakım ufak tefek, kimilerince önemsiz ayrıntıları saymazsak.

Paralarımı kaybettikten sonra günlerce tuvaletle ve sokaktaki mazgallarla konuşmamı, su döktükten sonraki tuvalet homurtusunun benden özür dileme töreni olduğunu mahalle çocuklarına anlatmamı ve onların da saatlerce gülüşlerini, ağlayıp da okuldan kaçışlarımı uzun uzun anlatmıyorum, sanırım şimdiye kadar verdiğim ya da saklamaya çalıştığım ipuçlarıyla, siz de, az çok, bilinmezimi bilinir yapmışsınızdır kafanızda.

İki kirpi, ikisinin de kuyruğu kopuk iki kel kör kirpi volta atıyorlardı. Bu halleriyle kirpiden çok bir yün yumağına benziyorlardı. Bay Aslan -ki her öğün bir koyun ya da geyik yemekten zevk alırdı- onları ömür boyu hapse mahkûm etmişti. Dikenleri diğerlerine zarar veriyormuş. Bu arada Sayın Bay Aslan'ın verdiği zararları kim yargılardı ya da birilerinin yargılamaya hakkı var mıydı bilinmiyordu. Aslında kirpiler iyilerdi iyi olmasına ama kör oldukları ve gözleri olmadan da görebilmeyi daha öğrenemedikleri için, çevrelerine zarar vermeden yaşayamıyorlardı. Ne hayrettir ki kapılar yine kapanıyordu. Üstelik, kapanış iç çekişlerine bu sefer zincirlerin fingirdek kahkahaları, anahtarın sinsi tıkırtıları ve deliği bir türlü bırakmak istememesi ekleniyordu. Dayanılmaz bir ses enflasyonu vardı. Bir yandan da yeni sektörler ürüyordu. Kapıları koruma, kapıların içindekileri koruma, kapıların dışındakileri koruma, onları ve binleri temizleme, kapıları boyama, zımparalama, macunlama sektörleri... Çil çil paralar saçılıyordu... Kleptomani, piromani gibi hastalıklara bir de manimani ekleniyordu. "Ne güzel" diyordu bir kadın aynı evrenin farklı bir boyutunda "bu kremi alırsam yüzümdeki kırışıklıklar yokolacak.." Aptallık ruhuna işlemişti kadının, güzele ve gence olan tutkusu sapkınlığa dönüşmüştü. Eninde sonunda onunkisi de bir oyundu ve diğer bütün oyunlar gibi tehlikesiz başlamıştı.

Gariptir, insanlar geçmişlerini olduğu gibi anlatmada bir sıkıntıya düşmüşlerdir hep. Ben de böyle sonu gelmez, saniyelere sıkışmış bir sıkıntının içindeyim doktor. Siz, elle tutulur birşeyler arıyorsunuz oysa ben bol bol ipe sapa gelmez hikâyeler anlatıyorum size... Belki de yaşadıklarımı değil de yaşamak istediklerimi anlatıyorumdur kimbilir... Bu geçmişin bana ait olup olmadığını nereden bilebilirsiniz ki? Benim gibileri gittiği her doktora ayrı bir hikâye uyduracak kadar hayalperesttir, sizin anlayacağınız, beni, ancak ben istersem iyileştirebilirsiniz. Yoo, yanlış anlamayın, çok zeki olduğumu ima etmeye çalışmıyorum. Sadece iyi rol yaparım.

Bir dostum vardı. "Hikâye zihnin en amansız düşmanıdır" derdi. Şimdi görüyorum ki pek de haksız sayılmaz. Mesela beni ele alın. Şu anda tek istediğim şey, şu bembeyaz tahrik edici kapınızdan çıkıp "sadece bir hikâyeydi, yaşandı ve bitti diyebilmek". Yaşamımı anlatmaya devam edeceğim ama ölüm var bu devrede ve ben bir saattir zırvalayıp geçmişteki ölülerden kaçmaya çalışıyorum. Herneyse... Dedem öldü. On dört yaşımdaydım. Bir sabah uyandım: "Deden öldü" dediler. Haklısınız sözü buraya getirmemek için epeyce dolandım. Bana gözlüklerinin ardından bakıp "delibozuk" deyişiyle hatırlıyorum onu. Gözlükleriyle gözlerini kitabının üzerine bırakıp öyle uyurdu. Bana : "İnsanın kendini anlayamadığı zamanlar vardır, böyle anların olacaktır senin de, kendinden sakın kaçma, otur konuş kendinle, yaz, çiz, birşeyler yap, aynaya bak, sev kendini, hiçbir şey yapamıyorsan yaptıklarını itiraf et kendine, barış yap, ama asla yargılama kendini" derdi. Aslında tam olarak böyle mi derdi, yoksa ben mi böyle anladım, bilemiyorum. Artık konuşmak istemiyorum, biraz dinlenelim.

Kapılar sımsıkı kapalıydı. Çoook uzaktan, yecüc ve mecüclerin oralardan

kapı haykırışları geliyordu. Kapanmayan, başkaldıran, kapanırken çığlık çığlığa bağıran, tekmelenen, yağlanan ve herşeye rağmen kıymık kıymık karşı koyan kapılar vardı. Yan sektörler çıldırmış gibi ürüyordu. Çilingirler, sürgüler, zincirler, menteşeler sahneyi hızla hüzünlü bir tabloya çevirdiler. Kendiliğindenlik, sarmaşıklık, başıöneeğiklik, suspusolupoturmacılık en gözde ve soylu hareketler arasına girdi. Ara sıra bazı kapıkırıcıkoyunbaşları: "Maaş az, bu paraya kafa patlatılmaz" diyorlardı. Demek ki kafapatlatmak isteyen, çok parayla bu işi becerebiliyordu. Arsız ve bir o kadar da hayasız kapılar, artlarına kütük konduğu, yığma yapıldığı halde açılan kapılar, kötü, rezil, tukaka kapılar hep uyumsuz kaldılar.

Metal yorgunluğu benimkisi, bana beni anlattırarak ulaşamazsınız. Metal yorgunluğunu bilir misiniz? Hani bir metal çubuğu, sayısız kez bükersiniz kırılmaz da, o sayısız kereye bir bükme daha eklediğinizde dayanamayıp kırılır ya, yorgunluktandır o, metal yorgunluğundan. Kaynak yapmadan birleşmez tekrar, ama kaynak acı verir insana, gözünü kör eder insanın, üstelik kaynak ne kadar düzeltilse, ne kadar törpülense hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Gerisini anlatamayacağım. Anlatmak da istemiyorum zaten. Anlatmak rahatlatmıyor çünkü... Birbiri ardına dökülen üzüm taneleri gibi ölen çocukları, kumsalda oturup da sevgilimi öpememi, çünkü bunun nasıl yapıldığını bilemediğimi, bunları öğreneceğim sırada olmamam gereken bir yerde olduğumu, kapılar gerisindeki kel kirpileri ne çok sevdiğimi, nihayet, düzenli ilişkiler kuramadığımı anlatmakla, bunları ayrıntılarıyla ortaya koymakla ne değişecek? Zaten buraya da neden geldiğimi bilmek istemiyorum, unuttum bütün sebepleri... Daha fazlasını istemeyin benden, çünkü değişime olan inancımı bir saniyede tükettiler...

KAPILARI, FARELER, KARINCALAR, ÖRÜMCEKLER VE AKREPLER AŞTI. BİR ZAMANLAR DENİZDE BALIKLAR YÜZÜYOR VE DEVLER KAPISIZ BİR YERDE UYUYORDU.

Ne hayrettir ki, denizde balıklar ölüyor Avustralya'da bir kabile aynayı ilk kez görüyor ve şaşırıyor, bir insan öykü yazıyor, diğeri oturup akan suyu seyrediyor, bir başkası son aldığı uyuşturucunun onu kaç gün daha idare edebileceğini hesaplıyor, milyonlarca kez sevişiliyor, onlarca kezuk doğuruluyor ve Bay GÜNEŞ: "Klasizm en iyi, vazgeçilmez edebiyat akımıdır" deyip hâlâ doğudan doğuyordu.

ÇAN TİYATROSU

Tel: 431 95 66

EĞLENCELİ ÇOCUK OYUNLARI

"HAYVANLAR ALEMİ"

Yazan-Yöneten: M.Nurkut İLHAN

CUMARTESİ: 16.30
PAZAR: 12.30

Kültür Bakanlığı'nın Maddi Katkılarıyla

"HAYVANLAR SİRKİ"

"KIRMIZI ŞAPKASIZ KIZ"

Bir Seansda İki Çocuk Oyunu Birden

Yazan - Yöneten
M. Celal KIZILDAĞ

CUMARTESİ: 14.30

"BİLGİÇ İLE ÜŞENGEÇ"

CUMARTESİ: 12.30

"MASAL MASAL İÇİNDE"

Yazan ve Yöneten
M. Celal KIZILDAĞ

PAZAR: 14.30

EFTAL KAYIŞ SAHNESİ'NDE

Adnan Saygun Cad. (Hıfzıssıhha Karşısı)
No:6/8 Sıhhiye Tel: 431 95 66

FE YAYINLARI

"Yayıncılıkta yeni bir boyut"

GÜNLERİMİZ
Yağmur Atsız
Genişletilmiş 3. Baskı

BİZ ÖLMEYİZ
Doğan Öz
Genişletilmiş 2. Baskı

AYKIRI YAŞAMAK
(Toplu Şiirler I)
Şükrü Erbaş
2. Baskı

KIŞ BAHÇESİ
Pablo Neruda
Çev: Nice Damar

AYRILIK MEVSİMİDİR, KARARLAR ALMALIYIZ
Atila Çınar
Genişletilmiş 2. Baskı

ÇIKTI !...

Baskıdaki Kitaplar

ŞİLİ'NİN TAŞLARI
Pablo Neruda
Çev: Nice Damar

YARGILAYAN ŞİİRLER
Fatoş Aslan
Doğan Ceren
Muharrem Aslan

HALKIN OLAN HAYATIN SESİ
(Toplu Şiirler I)
Veysel Öngören

SEÇMELER
Arthur Rimbaud
Hazırlayan : Faruk Sur

DİL VE POLİTİKA
Ragıp Gelencik

POLİTİK ŞİİRLER
Paul Eluard
Çev: Faruk Sur

SONELER
Metin Altıok

İYİMSER VE KEDERLİ
(Toplu Şiirler II)
Şükrü Erbaş

BİR ÇETELEDİR ÖZGÜRLÜK
(Toplu Şiirler II)
Veysel Öngören

TANZİMAT EDEBİYATI'NDA ROMAN VE İNSAN
Hayati Baki

OLOF PALME VURULDU
Hans Holmer
Çev: Mehmet Ali Yula

Genel Dağıtım :
Ankara : **İMGE** / İstanbul : **BİLGİ-PAPİRÜS-SAY** / İzmir : **İLERİ**